सितु

च्वसापासा

प्रेम बहादुर कंसाकार

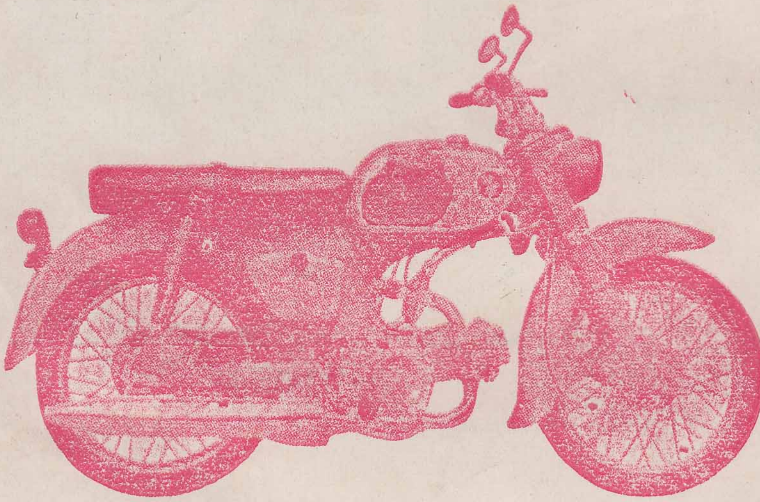
शिशिर

(पोहेला–सिल्ला)

जिमिथाय्

HONDA

संसार प्रसिद्ध होण्डा मोटर साइकल

व

उकिया स्पेयर पार्टस जक मखु:

बुँ-ज्याय् ख्यलेगु होण्डा पावर टिलर्स

अले

२०० वाटंनिसें २००० वाट तकयागु छेँयात, मत च्याकेत व पिने क्याम्पिंग ट्रिपयात ज्याय् ख्यले दुगु

होण्डा जेनरेटर नं दु

लुमंका दिसँ

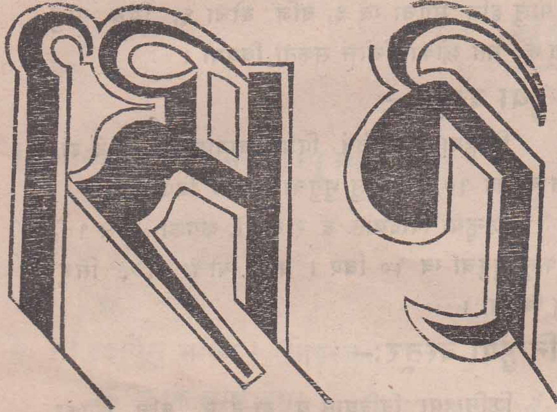
स्यामुकापु ट्रेडिंग कंपनी

क.[illegible] प ४, कान्तिपुर

धलपौ

च्वसापासाया पासापिं

नहि वेरेन बेरानि—समन्तीध कुदाचनं
अवेरेन च सम्मन्ति—एस धम्मो सनन्तनो

सम्पादक, व्यवस्थापक व प्रकाशक
प्रेमबहादुर कंसकार

कार्यालय
५०३, केल मासंगल्ली,
यँ-१०
फोन नं. १२, ७१४

दँछिया १०।-
थुकिया २।-

दँ ६ * नेपाल सम्बत् १०९३ * पोहेला-सिल्ला * बिक्रम संवत् २०२९ * ल्या ५२

धान्यवति प्याखनया स्वपु म्ये

म्ये— १

(राग मारुवा; ताल लङ)

सुथ दने लख कासे निक याङ हय
ख्वार सिय तुति सिय स्वभा राक ओय ॥
मनस अति जुरो . पुरुख बोङ तय
सुन्दर पुरुख जुक्व मरायिओ भय ॥
पुरुख मदु मिसा मजिओ सभा ओय
थम दुत महयक मदु नसा नय ॥

म्ये— २

(राग क्वराओ; तार षजति)

अति साक जा नय केस छुङा चि
सुख खुसि न्ह्यङा ओओ ओया धिस फि ॥
नलिस ताङा किरि थओ खुसीन रिय
थथे छन भारपिओ वाया दुन्य कि ॥

म्ये— ३

(राग पथमंजलि; ताल लङ)

महाराजः— सुन्दरी छन पिरीतिन याओ रस दान ॥धु॥
ख्वार पुन्हि चन्द्रमाया मिखा परेहर बान
छ खङान जि मदतो ग्यान ॥
बनस केतकि होओ नतारो भमरन
खसेनिसे मन जुरो आन ॥

तिरिउर्तिः— जिथिंबह खङान गथे बोल छि चित्त
आन ॥ध॥
जंगलस चोङान जि थन महाराज
छुसयिओ रस जि बहन ॥
अरुनथे मिखा भिङ ख्वार धालापति बान
विधातान यातो छि जि प्रान महाराज ॥
न्हाकम्ह महीन्द्रसिंह जगपति सुवचन
निम्हन छगुरि जुल ग्यान महाराज

मचा बुइ बेलस दस्तूर

स्वन्हु खुन्हु पि छिनाया दस्तूरः–

पिछिंनियात दं ४ बै दां, जाकि कूड १, बजि कूड १, काप कूट १, चि पालु बियमा। पिचा वानाया दं २ बै दां बियमा।

प्यन्हुया दस्तूरः–

प्यन्हुया पिचा वानाया दं २ बै दां बिय। बजि कयका ४, चि पालु लं सू क्वाति बियमा पिछिंनियात।

प्यन्हुया दिदिन सुथस छायछीमा। बजि बोचा ४, सिचु पालु भाग् ४ छाय। दिदियात कयका बजि ४, दं २ बै दां बियमा। जा नक्यंमा निछाकं।

खुन्हुया दस्तूरः–

खुन्हुया पिछिंनिनं पिचा वानाया दं २ बै दां, बजि कयका ६, चि पालु मुगुचा ग्व ६ इसि नं बियमा।

खुन्हुया दिदियात दं २ बै दां, बजि कयका ६, चि पालु इसि मुगुचा ग्व ६, बजि बोचा ६, सिचु पालु भाग् ६, मत छोकागु जोलं सकतां बियमा।

झिन्हुया दस्तूरः–

झिन्हुया पिछिंनिनं पिचा वानाया दं २ बै दां, बजि कयका १०, चि पालु मुगुचा ग्व १० बियमा।

झिन्हुया दिदियात दं २ बै दां, कयका बजि १०, चि पालु मुगुचा ग्व १० बिय। बजि बोचा १०, सिचु पालु बियमा।

झिंनिन्हुया दस्तूरः–

झिंनिन्हुया दिदियात बै दां दं २, बजि कयका १२, सिचु पालु मुगुचा २४, न्हि बजि कू १ जाकि कू १ या हिसापं जमा बजि फं ३ जाकि फं ३ बियमा जुल दिदियात।

थ्वते मचाबूया बै बियाया बहि।

छुं बिबहार

सम्वत् ९४६ साल मिति बैशाष शुदि रोजस श्री पुन्यवती रानीया म्हाच जात जूया दं भाधा कु हव थ्वतेः–

श्री इन्द्रानन्द पाध्या पट्कव–जु १ बस, त्वा १ बेतालि, फं ३ जाकि, फं १ जाकि।

श्री श्रीधर पाध्या थंबु–फं १ जाकि, पा १, पटन्, त्वा १ बेतालि

श्री जगंनाथ स्वनिम्ह–फं १ जाकि, पा १ लं पोसाकि, पा १ तुपुलं

श्री अनंत अब–फं ।।। जाकि, पात १ लं कर्कहति

श्री रानि हामूननि–फं ।।। जाकि, पात १ लं पोसाकि

श्री रत्नशंकर स्वनिम्ह–फं १ जाकि, पात १ लं क्वपा

श्री लतानंद पाध्या न्हयकंताला–फं १ जाकि, पा १ लं मालदहि

श्री भास्करराज पाध्या दबूछें–फं १ जाकि, पा १ लं मुगुरु

श्री शंकरनारायण तधं लिबि–फं १ जाकि, पा १ लं कर्कहति

सम्वत् ९६४ श्रावण कृष्ण ३ रोज ६ श्री स्यामविनोद पाध्या स्वर्गारोहन जुल। बिवहार ११ थ्वतेः–

श्री संतानेश्वर–बजि १।।, जाकि १।।, बजि ।।, मधि ५, तधौ

श्री जोतिरूपानन्द पाध्या–बजि २, जाकि २, कसू मना १, बजि ।।।, चिनिमधि ६, धौ–

श्री शंकरजो–बजि २, जाकि २, कसू प्र २, बजि ।×, मधि ५, धौ–।, छ्य

श्री विद्याधर जुजु–जाकि २, कसू प्र २, बजि ।×, लड्डु २, धौ–।।, छ्य

श्री लीलाधर–बजि २, जाकि २, कसू प्र २, बजि ।।, चिनिबाजा ४, तधौ १

जोति चालाछे–बजि २, चधौ १

श्री मंथकुं हामननि–बजि १, गुलिमधि

घो ल्हायेगु भाखा !

——जनक लाल वैद्य

गुगुं नं भजनय् घो ल्हाना हगु तायेवं न्यना च्वंपिसं कोछी—'भजन सिधयेकल थें।' अथवा आशावादीम्हसें जूसा अय् नकतिनि ला घ ल्हाना हल, भजनय् च्वति कायेला नि। बरु पला च्वयेके माल' धका मा कथं ज्या खँ न्यायेकी। भजनय् घो ल्हायेवं आ यानाच्वंगु भजन क्वचाइ। कन्हय् सुथय् बहनी हानं घो ल्हाना भजन य इ हे ति न। घो लाइगु निभा घो लुइ बी थें जक ख। उकें घो ल्हाना हयेवं जि ला हडबडाय् मचा। कन्हय् निभा लुइवं न्हूगु स्फूर्ति न्हूगु भावं घो ल्हाना भजन याइतिनि धयागु कातुगु भलसा। घो ल्हागु बिश्रान्तिया निति बिश्रान्ति दये थसा धका ख हे मखु। आ थन जि म्हीगु सांस्कृतिक भजन धका घोगलय् फलचाय् व जात्राय् याइगु भजनया खँ छुयेत्यनागु मखु। अथे ला, न्हथने मागु व नं ला ख नि। न्हथनां जक नं छु याये? व्यवहार मेमेगु कथं भूमिसुधार थें जागु लाभप्रद व्यवस्था बरबन्दोबस्त जुलं बुँ ज्यामि ज्यापु दाजु-पिसं (इमि संस्कृतिस म्यें भजनया परम्परा म्वाका तइगु दाफा खल हुठी दुसां) भूमिसुधारया लस्ताय् वा उकिया महत्त्वाया खँ छुना न्हूगु म्ये चिना हागु जि थौं तक मतानि बरु, थपिनि दयाच्वंगु सिन्हा-ज्या म्ये ध्याकय् हाकुतिना ट्यांजेस्टर दालाय् लमुली तया हायेका जुइगु प्रगतिशील पला खना जि अतिकं उद्रेक चा। अथे हे 'जीवन दबू' धागु कार्यक्रमं नं म्ही श्रुतु. ला छिउ लिसें हिला हिला हालीगु लोक म्ये भजन म्ये छपु छपु कार्यक्रम पतिकं अनिवार्य रूपं हायेकेगु व च्वमिपिके बरोबर च्वखँ-या निति अनुरोध यागु सा ज्यले धुंकूगु रिकर्ड स, सूगु स लिसा लिसा कथा न्यंका न्यनीपिनि कपा स्याके मालीगु ला ?

धाये त्यनागु खँ ला छु धासा नि आ नेपाल भाषा साहित्य प्राथमिक कक्षाय् ला च्वंकी म्खुत उच्च माध्यमिक स्तरय् तिनि २४ नीप्यताजि मछि इच्छा-धीन विषयया पुचलय् सांगाय् ससि ल्यये थें माला म ला च्वने मालीगुलि उच्च शिक्षा स्तरय् ला म्हन नेपाल भाषा साहित्य कथा च्वनीगु लिगु छ्वापा स्वयेगु ला बहिया स्वये ति म्यनी ला! स्वये नं माली मखु च्वइचिइपि नं आपा माली मखुगुलि थ्व 'नेपाल भाषा साहित्यं नं घो ल्हाइन' धया जूगु सलं जिगु नुगलय् चिक मिन। तर जित ला च्व - घो ल्हायेवं भजन व भजन परम्परा हे सदां सदां सदांया लागि चां ल्हाना तना वनी मखु। अथे हे धयागु खसा ला सजस द न्हापायागु म्ही सांस्कृतिक व भावनात्मक प्रतिनिधित्व याना वया च्वंगु लोक म्ये, भजन म्ये प्याख जात्रा म्हासं स्वये खने न्यने मदयेमागु। थ्व हे ख

"कृतैषा अमर कं पम्य तेन नेपाल भाषया।
विबुतिर्ना लिसानां लिपणी बाल बोधर्न।।

षत्तरे पञ्च शते गते अब्दे नेपालिके मासि च चैत्र संज्ञके श्री जयस्थिति भूपाले नेपाल राष्ट्र शास्तरि"

धया भी देश नेपालया पवित्र नां हे छुना प्रतिष्ठित जुयाच्वंगु 'नेपाल भाषा' साहित्यया सम्बन्धय् नं पायूछि जू। छायूधासा —

"स्यंके धका थ्व नेपा: षड्यन्त्र न्हाग्गु यायूमा,
न्हासं चुया फुकेस्यां नेपाल हे थ्व धायूमा।
नेपाल धैगु खाली
मखु पूर्व मेची, काली
बरु ख: व फयू, गुकी दु
जातीयू गर्व लाली
भीसं पलाछिनाथायू नेपाल स्वान ह्वयूमा
सास: पति फसयू नं नेपाल हे नस्वायूमा।"
— ने. भा पत्रिका तपं पौ १०६२ नंला।

उकिं थ्व नेपाल भाषा साहित्ययात न्हूगु शिक्षा योजना कथं कोछिउगु पाठ्यक्रमं छुं नं प्रतिकूल असर लाइ मताया। नेपाल भाषा साहित्यया सँ छपु नं सुनानं हायेके फइमखु। नेपाली जन जीवन व बिश्वयात थ्वयले दुगु सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, एवं भावनात्मक सात्विक योगदान बियेगु क्षमता दुगुलिं थुकिया अध्ययन गुलसं तोफिके मज्यू धयागु तथ्य ततधंपिं विद्वानपिनिगु अनुसन्धान व अध्ययनया ज्या खं प्रमाणित जुयावं च्वनी। बरु, ख का व न्हूगु शिक्षा योजना कथं पाठ्यक्रम रेखाङ्कन निर्देशन यापिं भाजुपिसं 'थम्हं थत म्हसीकि' धयागु दर्शनं जागु नैतिकतायू मिखा च्वया अभ राष्ट्रियता कातुकेगु व्यावहारिकतायू सचेत जुया आ उच्च माध्यमिक स्तरया पाठ्यक्रमयू राष्ट्र भाषा नेपालीसात स्वंगू पत्र अनिबार्य धया तथायू निगू पत्र राष्ट्र भाषा नेपाली अनिवार्य व मेगु छगू पत्र नेपालया विविध जातिया थ थ मातृभाषा साहित्य गथे कि नेपाली, मैथिलि, नेपाल भाषा, गुरुङ, लिम्बु, संस्कृत इत्यादि ल्यया च्वने दयेका तगु सा श्री ५ बडामहाराज पृथ्वी नारायण शाहं 'मेरा साना परिश्रमले आर्ज्याको होइन, यो नेपाल चार वर्ण छत्तिस जातको फूलबारी हो' धया बिज्या थें तथा स्व श्री ५ महेन्द्रं धया बिज्या थें —

"भाषाभाषी अनेक हामी,
जातभात जे भन्छ छँदैछ।
छौं, तर — नेपाली सब —
चन्द्र सूर्य ध्वजाकै मुन्तिर।"

भीगु नेपाली राष्ट्रियता एकता आसिवं भिदुगं कातुकेत टेवा जुइगु अवश्य। राष्ट्रिय संगठन व एकताया व्यावहारिक पक्षयात च्वयू न्ह्यथनापिं भी जुजुपिसं कातुक कधाना लँ क्यना बिज्यागु सीकं तायेकं भीसं विवेक-मिखा तिसियां कल्याण जुइ मखु। त्वल्वगु विषय त्वल्वगु प्रासङ्गिक विषय पुचलयू तसा धका छखेरं नेपाली राष्ट्रियता गथि कातुइया नापं भी नेपाली जन जीवनयू थीथी सद्भावना सद्व्यवहार ब्याइगु। मेखेरं विद्यार्थीपिनि नं थ थ लक्ष्य विषययात लिधंसा दइगु विषय इच्छाधीन धका च्वना थथगु जीवन लक्ष्य सुथां लाका थ नं छम्ह देशया निति ज्यायू थ्वयले दुम्ह सभ्य नागरिक जुया देशया सेवा याये खनीगु।

ख का, भाषा साहित्य च्वना धका बुँइ अन्न तरकारी उत्पादन याये सइमखु। ट्रयांजेष्टर, ट्र्याक्टर दयेके सइमखु। तर धात्थें ला, गुगुं नं भाषा साहित्यया स्वस्थ, उदात्त व सिर्जनात्मक भावना-कल्पनां 'भी भी थवंथ ख, कत मखु' धायेका

थीथी पापाचिंकीगु तिनि। बुँइ सगु अन्न तरकारी फल थथ परिश्रमं थथे भागं थथे इना सुनानं सुयां नुगलय् मस्याक उपभोग याकेगु सल्लाह बिया मन तयेक जीवन हनेगु स्यनीगु नं साहित्यं। अले आविष्कारक, देश निर्माता नेता, उत्पादकपिंत नं 'बिनासया लँ मखु निर्माणया लँ ज्वना दिसँ' धका आत्मीयतां, ममतां थनेगु ज्या खँ नं गुगु भाषाया साहित्यं याइगु तिनि। भौतिक सम्पन्नता हे जक जीवनया सकतां ख धायेव कतिला पाकगु व्यक्तिवाद जकं जासें वइ। उज्वगु व्यक्तिवादं ला गुबलें नं राष्ट्रियता कातुकी मखु, मानवता म्वाकी मखु सात्विक उपलब्धि नं छुं चूलाकी मखु।

भी नेपाल देशयात आयागु व भविष्ययागु आवश्यकता ध्यान दृष्टी तया व्यावसायिक व वैज्ञानिक शिक्षाय् जोड ब्यूगु समयोचित पला व दूरदर्शिता धायेमा। व्यावसायिक व वैज्ञानिक विषयया शिक्षा जक जुल धायेवं शिक्षार्थीत भावनात्मक भुखां पिदलपी धका भाषा साहित्य नं दुथ्याका तगु। भौतिक, आर्थिक व औद्योगिक समृध्दि जुइकीगु लक्षण ला खनेदु। राष्ट्रिय भावना कातुकेगु कुत यागु नं सी दु। वास्तवय् राष्ट्रिय भावना एकता क्वातुकेत ला नेपाल राष्ट्रया विविध जातिया भाषा संस्कृति साहित्ययात नं सम्यक समान सम्मान यायेगु वाञ्छनीय जू। अले तिनि, नेपालया गुगुं जाति नेपाली राष्ट्रियताय् जिपिं नं दुथ्या थ्व भी मां देश समृध्द जुइगु न्हागुं ज्याय् सहलह लस्तां याइ। भौतिक, आर्थिक, औद्योगिक समृध्दिया नापनापं भावनात्मक संगठनं कातुगु नेपाली भावना ब्वलना वन धायेव थ्व नेपाल व नेपाली हिमालय थें जुगांजुग तक धस्वाना भ्र भ्र धाया च्वनी।

नेपालया गुगुं नं जातिया भाषा साहित्य सभ्यता संस्कृतिया समृध्दि सम्पदा नं समष्टि नेपालया शोभा, गौरव, वैभव व सम्पन्नता ख। उकिं वर्तमान भी श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाह देवं आह्वान याना बिज्या थें विकासया मूल पिलुइका भी मां देश नेपालया विविध क्षेत्रय् समृध्दि उन्नति याना राष्ट्र उत्थान यायेगु शुभ बेलाय् गुगुं नं जातिया भाषा साहित्य संस्कृतिया समृध्दि जुइगु उगु उगु जातिया जक स्वार्थ हित धका याइगु उपेक्षा पूर्ण व्यवहारयात स्वस्थ व उदार व्यवहार कथं कदापि धाये फइमखु। छाय्धासां नि शुज्वगु व्यवहार व ज्या-खं राष्ट्रया पूर्ण समृध्दि मयाकुसे नेपालीत्वया गुगुं नं अङ्ग अवयव अपाङ्ग याके थें जुइ। थ्वज्वगु खँय् भीसं बांलाक विवेक दृष्टि तये मागु ख। थ्वयेक मद्वंक पला छियेगु परमावश्यक।

थथाय् तुं सत्तिक च्वंगु न्हवं-घाटया महत्त्व मथूम्ह गोलय् ज्यो नेपाल राष्ट्रया समष्टिगत समृध्दि गौरव वैभवया स्रोत हे त्याग यायेत लिफ मस्वइपिं त्यागी महात्मा, नेपाली जातित्वया भावनात्मक एकता स्वब्याना वनी थें च्वनं नं सहयाये फुपिं धैर्यवान भाजु मयजुपिं, 'मदु तले आहा भावा, दयेवं छु स्यले दु मय का, मदयेत्यनं घा आ गथे याये !' धाइपिनि कवि पह व थ्यो ल्हागु तायेवं दने मालं-द्यनेत स्वइगु समाधि व्रतयात न्ह्याक्को प्रशंसा गुणगान यासां हलीचा ला' धाइतिनि।

थ्यो ल्हायेगु भाखा ल्हाये धुन। सिलखं त्वपुया च्वने ला दनादिना सिर्जनात्मक प्रतिभा पिज्वयेके ला ? भी भी इच्छाधीन। छाय् आन्हे सान्हे ?

★

श्री ५ महाराजाधिराज सरकार

२८ दँयू च्वंगु

शुभ–जन्मोत्सवया सुखद उपलक्ष्ययू

मौसूफ सरकारया करकमलय्

आयु, आरोग्य व यशया लागि

श्री परमेश्वरयाके प्रर्थना याना !

फोन नम्बर :–
११-६६२, १२-६२५, १२-६६३,
१२-६२४ व १४-३६५

राष्ट्रिय ब्यापार निगम
टेकू

जिगु मिखाय्
"माखापिखा" उपन्यास

—भू महेश जोशी

"माखापिखा" ख्वसापासां पासा याना ख्वये ह्ल भीगु न्ह्योने उपन्यासया रूप बिया। अथे ला माखापिखा च्वमि भाजु जगदीश चित्रकारया न्हापांगु उपन्यास ख। ख ला वयूक छम्ह नेपाल भाषाया च्वमिया रूपय् नं दंभाया च्वंम्ह ख। तर नेपाल भाषा साहित्यया उपन्यासया क्षेत्रय् बसलागु धुकू थने कथं वयूकलं माखापिखा धगू चिधंगु उपन्यास ज्वना दंभ गुयात धाथें नं भीसं स्वागत यायेमा। अथे ला बर्माय् प्रकाशित 'यःम्ह म्याय्' उपन्यास नेपाल भाषां नं अनुदित जुगु तँसा जूवगु दु। "यःम्ह म्याय्" थौं तक नं म्व ना च्वंम्ह छम्ह भिक्षुनी गुम्हसित अनागारीका धाइ, या जीवन्त बाखंया उपन्यास ख धका भूमिकाय् न्ह्योथना तगु दु। भिक्षु जीवनया सार गर्भित खँ अले बुध्दधर्मया प्रचार व बर्माय् बुध्द धर्मया आस्था दयाच्वंगु कयंगु हे बुध्द धर्मावलम्बीतयूसं 'यःम्ह म्याय्' धगू महत्वपूर्णगु सफू भापिइ फु। चरित्र चित्रण स्पष्ट नकसां उला कयनेगुली 'यःम्ह म्याय्' विशिस्तं हे गनय् जुइगु जूसां 'माखापिखा' उपन्यासय् नं थौंकन्हेया ल्यायम्हतय् मनोभाव गय् जुयाच्वंगु दु धयागु खँ कयना तगु जूगुलि माखापिखां नं थगु विशेषता ब्वया च्वंगु मदु धका धाये फै मखु।

धून्वां सायूमि उपन्यासकारजुया 'मतिना' उपन्यासय् वास्तविक विषय बस्तु बाखं–२६ पेज तक न्ह्याये धुनेवं थनं लिपांनिसें रंजनयात अन्तय् ध्यंक हे कना बनाच्वंगु जूसां दथ्वो दथ्वी वास्तविक स्थिति सम्भना यागु दु। थथे हे माखापिखा उपन्यासय् नं बाछैबाजं थानाच्वंगु थासय् थ्यनेवं गोपाल मुख्य पात्र जेलं पिहां वयेवं थ्यनी। थन तक वास्तविक ख, थनं लिपा जुइगु छुं नं मदु। तर दु फुकं अतीतया घटनाया सिलसिलेवार सम्भना ख। बाछैबाजंया दृश्यं गोपालयात स्मरण जुइुं वइ, गुगु कथा जुइत्यंगु मखु, तर कथा जुइधुंकूगु। उकि माखापिखां कयनाच्वंगु शैली मतिनाया शैली थें मिलयूजू। थउयागु मतिना माखापिखाया शैली पश्चिमी साहित्यया छ्यलय् पँदँ न्ययूदँ न्ह्योनिसें प्रचलित जुइुं वगु ख धयागु बिद्वानतय् धापू दु।

नापं माखापिखाया बाखं न्ह्याःगुया शैली थगु बाखं सुयातं कनेबले जि, जि, जिगु, थें आत्म चरित्र शैलीं ब्वया तगु जूगुलीं माखापिखा बाहेक मेमेगु नं नेपाल भाषाया उपन्यासत उपो मात्राय् धै थें थ्व हे आत्म चरित्रया शैलीं च्वयातगु खनेदु। तर माखापिखा उपन्यासया न्ह्योथने बगु खँ छु धासा उपन्यासया बिभिन्न पात्रं नोवाकातगु शैली

व भाषा नं गाक्क कं तुसेच्वंगु खनेदु।

मनू समाजया अभिव्यक्ति। उकिं प्रत्येक पलाःखय् समाजया दरभर दइ समाजया प्रभाव लाइ। तर, समाजय् मभिंगु व्यवस्थात नं दइच्वनी गुकिं प्रत्येक व्यक्तिया हे धै थें जीवन स्यनीगुया नायःखि-च्वयेकी। उकिं अन्यागु व्यवस्था व ज्या खँ लिना छ्वयेमा। उपन्यासं समाजय् दइच्वंगु मभिंगु व्यवस्था-यात रामबाणं कयेका निर्मूल याना बी फु। अथे जुया नं थौं उपन्यासया विशेष महत्व उपो दया च्वन। शायद, अथे जुया हे जुइ 'टम्स ककाया कुटि-या' नांगु उपन्यास व गोर्कीया 'माँ' विश्वया सच्छिगू भासं नं मयाक अनुवाद व करोडौं प्रति बिक्रि जुइधुंकूगु। समाजया छकूचा किपा क्यनेगु व खं ख, समाजया फुक्क किपा चित्रण छपातं क्यनेगु ज्या उपन्यासं याइगु जूगुलिं उपन्यासं म्हीगु चरित्र निर्माणयात टेवा ब्यू धयागु खँ उपोस्यां महशूश जरूर नं या। मेमेगु उपन्यासं अथे यानाच्वंगु नं खनेदु। तर माखापिखा उपन्यासय् सामाजिक पृष्ठ-भूमि कयातगु सीमित जूगुलिं औपन्यासिक कम्जोरी-पना न्ह्योने च्वंवइ। छाय् कि माखापिखाया पात्र गोपाल बाहेक मेमेपिं गोपालया कलाम्ह राधा; पासापिं नरेन्द्र व मदन अथे साहूया म्ह्याय्म्ह सबिनाया चरित्र चित्रण याना क्यनातगु ग्यसु ला धाये मज्यू. गुलि न्हाय्कं, मिल खों म्ह्याय् मचा व पासां चित्रण याये हल। Pearl s. Buck या The good Earth यात चरित्र चित्रण बांलागुलिं प्रख्यातया स्तरय् तया तल। म्हीगु उपन्यास क्षेत्रय् थज्यागु कम हे तिनि जूमा माखापिखा बाहेक न्हाय्कं उपन्यासं पात्रतय् चरित्र चित्रण बांलाक क्यनेगुली सफल जूगु खनेदु। उकिं नेपाली भाषाया अनुराधा' उपन्यास थें न्हाय्कंया सामाजिक प्रति-स्था प्राप्त याये फु थें माखापिखां थ्व अंगिकार याना काये फैगु लक्षण उपो खनेदु थें मच्वं। छाय् कि माखापिखां पात्र फुकं कम्जोरपिं च्वये हल। नापं माखापिखा निराशावादी उपन्यास ख धयागु खँ स्पष्ट हे सिइदु। उगो पाठकतय् धारणा नं थ्व हे खनेदु।

अले मुख्य पात्री गोपालया कलाम्ह राधा जुया नं राधां भूमिका काये मफुगु, ग्वये मफुगु स्वये-बले बिना हिरोइनया (नायिका) माखापिखा उपन्या-स धासां अत्युक्ति जुइ मखु। तर राधाया जीवनया लँ धात्थें आदर्शतां भयेबीगु धासा स्पष्ट जू। छाय् कि थ भात गोपालं बिना कारणं याइगु कसा, दाइगु जूसां थुकिया भ्या हे जक नं च्यूता त थें मच्वं। ख ला साहूया म्ह्याय् सबिनां थत जबर्जस्ति गोपालं बाध्य जुया बलात्कार याका च्वने मासां 'छि धयादिल थ्व पाप मखु, तर स्वया दिसँ, गोपाल दाइ, छित ग्वं गुबलेसं क्षमा याइ मखु' धका राधां धयावंगुया फलस्वरूप कान्छीया काण्डं हानं छको जेलय् च्वंवने माल, समाजं तिरस्कृत जुइ माल, गुकिं गोपालयात आ गुबलेसं चैन दइ मखुत धयागु स्पष्ट सिइदु। ख ला सबिनायाके अनुराधा उपन्यासया अनुराधाया थें न्यागु बदला कायेगु साहसया कमि खनेदु। अथे नं सबिना पतित जूगु थगु इच्छां मखु, बरु जबर्जस्ति जूगु जूगुलिं वयागु चरित्र नं आदर्श हे मानय् याये मा। पतित वयात भाये मा गुम्हस्या स्व-इच्छां व्यभिचारी जुया जुइ। थन्यापिं मिसा पात्रत धूम्वाँ सार्य्मजुया यक्वो उपन्यासय् खनी। गंकी, पासा, मतिना इत्यादि उपो उपन्यासय् पतित मिसा पात्रत क्यानातगु दु। शायद मिसा-समस्या ज्वना म्हागुया

ध्व लक्षण जूवगु ला ?

माखापिखा उपन्यासं मध्यम वर्गीय पात्रया परिवारया चित्रण यागु दु। गोपालया अर्थाभावं याना थगु लक्ष पूवनी मखु, बेरोजगारी समस्यां गोपालया जीवन मेगु हे लँपुइ थ्यनी। स्कूलया मास्टर जुइ। मास्टर जुया हे जीवन ह्वना च्वने माली। समाजय् थौंया इलय् फुकस्यां ह्वाक च्वनेत धन मा। बिना धनं सुनानं न्ह्यागु हे उद्देश्य तया च्वंसां अपूर्ण जुइफु धका माखापिखा उपन्यासय् गोपालया जीवनया अवस्थां सिइका कायेफु। धनं फुकं यायेफु, याये मफुगु छु दु ? ध्व खँ नं उपन्यास-या छगू निगू दृश्यं हे छर्लङ्ग जुइ। "धनं म्हीगु जीवन नाप जबर्जस्ति म्हितीबलय् मसि छाय् पाप मधाल ? म्ह नाप म्हितेगु हे जक छाय् पाप ?" धका उपन्यास च्वमि न्ह्यस न्ह्योने तयेहल। ख नं धनया कारणं गुलि मनूतय्गु छेँ वुँ स्वाहाजुइ। जीवन उखे ला थुखे ला मदयेक लावनी। अथे नं थथे सुनां याना जुइ वयात दोष ब्यूसां वं धनं म्हीगु जीवन नाप जबर्जस्ति म्हितीगुयात उलि घृणा व पाप भामप्यू, गुलि समाज बिना कारणं कामुक ध्यय्‌ म्ह नाप म्हितीगुयात पाप भापिया तल। उकि शायद साहूया म्ह्याय् सबिना व छं देरा कयाच्वंम्ह कांछी धाम्ह निम्हेसित गोपालं बलात्कार यागु व बलात्कार याये-त्यंगु पाखे सहानुभूति प्राप्त यायेत जक उगु न्ह्यस ब्वये हगु थें च्वं। उपन्यासया बिषय-वस्तु गोपालं अभद्र व्यवहार खास याना कांछीयात बलात्कार यायेत्यंगु धात्थें बाहियात सिबाय् मेगु छुं धाये फइ थें मच्वं।

थौंया थनया समाज स्वार्थी धका माखा-पिखा उपन्यासं क्यना ला ब्यूगु दु। अले गुम्ह मनू गुगु विचारधाराम्ह जुइ, वं मेमेपिन्त नं व हे दृष्टि-कोणं स्वयेगु याइ। बास्तवय् थथे स्वयेबले उपो मात्राय् धोका जूवये फु ध्व खँ नं माखापिखां निर्देश यानाक्यं। तर, मनुष्यया जीवनय् जीवनया उद्देश्य व लक्ष हीन जूसा इमिसं जीवनय् गुबलें हे नं सफलता प्राप्त याये फइ मखु थें उपन्यास नं असफल जुइ फु। उकि माखापिखा नं स्वयेबले उद्देश्यहीन थें च्वंसां स्कूल कलेजया परिस्थिति व अवस्थाय् जुइगु व्यवहार व घटना थौंकन्हेयात ल्वयेक माखापिखां ब्वये हगु दु।

थन माखापिखाया नापं "धकिं" सफूया बिषयय् नं छुं खँ न्ह्योथनेगु ल्वःगु स्वाभाविक जुइ थें च्वनी। धकिं उपन्यास थें हे च्वंनिसें क्वथ्यंक छगू हे जक कथाबस्तु। अथे नं धकिं उपन्यास मखु। सामंजस्य छुकी धासा धकिं छम्ह उइँ मिसा भाइ-चाया तताया बाखं, माखापिखा छम्ह ल्यायम्हया व्यथाया बाखं। अले लेखक व पात्र उइँ मिसा छम्ह जुया कना च्वंगु बाखं धकिं खसा घटीट घटनाया स्मृति बाखं जुया लुमंति पिदनाच्वंगु उपन्यास माखा-पिखा ख। धकिं उपन्यास उकिं नं मखु कि समाजया फुक छपातं किपा न्ह्योने ब्वये हये मफु ! उइँ मिसा व वया प्रेमी बाहेक मेपिनिगु चरित्र चित्रणया अभाव जूगुलिं धकिं उपन्यासया स्तरय् मथ्यंसे बाखंया स्तरय् थ्यन।

च्वमि जगदीश चित्रकार भाजुं उपन्यासया नां माखापिखा तगु बिषय वस्तुं पायछि हे जू। मनोरञ्जनया स्याभ नारी ख धयागु भापिया जूगुलिं गोपालया दइच्वंगु व्यक्तित्व फवसा ह्वया वनी, माखापिखाय् लाम्ह भुजि थें अस्तित्व हीन जुइगु उपन्यासया नां माखापिखा जूगुलिं सार्थक जू वा। नापं माखापिखा छगू भावना प्रधान नां जूगुलिं बांला जू। तर माखापिखा उपन्यासया आवरण पृष्ठय् माखापिखाय् लाम्ह छम्ह मिसा क्यनेया सत्ताय् छम्ह युवक लाका क्यंगु जूसा धात्थें अझ भचा अप्पो चहक अवश्य दये फु। ★

"मा० जगत सुन्दर मल्लयात छगू पौ"

मा. जगत सुन्दर कका,

मातृभाषा भक्त पथ,
इन्द्रपुर, स्वर्गलोक,

छिस्कर,

छि थ्व संसार तोता आमुखे म्हागु नीदँ दत। तर थौं तक नं छित आख बाग हे च्वये फयागु मखु। बल्ल थौं छि ग्वीदँ दु खुन्हु भिन्तुना छासे थ्व पौ छपौ च्वया हया च्वना।

छिगु सपना साकार जूगु खबर तया जक पौ च्वयेगु विचारं थौं तक नं मच्वयागु ख। उकिं थौं तक नं पौ मच्वयागु खँय् क्षमा यानादिसँ।

छि म्हागु २००६ सालय् ख। उकिं छित २००७ सालय् नेपाल रेडिओं म्हीगु भासं समाचार बियेगु यागु खँ छि थम्हं हे खंगु ख जुल। २०१० सालंनिसं नेपाल भाषा पूर्वीय भाषाया रूपं प्रवेशिका परीक्षा बियेबलय् काये दुगु खँ छि स्वर्गलोकं नेपाल रेडिओ न्यना सिइका दिइधुंकूगु हे जुये मा। अथे हे आइ. ए व बी. ए. लय् नं नेपाल भाषा काये दुगु न्ह्याइपुगु खँ नं छि सिइका हे दिल जुइ। आ थौंकन्हय् नेपाल रेडिओया नां रेडिओ नेपाल जूगुलिं नेपाल भाषां व मेगु भाषां (अङ्ग्रेजी भाषा छगू तोता) समाचार बियेगु ज्या यायेगु तोते धुंकल। आ छुं दँ लिपा नेपाल भाषा व नेपालया मेगु भाषायात पूर्वीय भाषाया म्होलय् मतसे इच्छाधीन विषयया रूपं जक काये दइगु जुयाच्वंगु दु। स्थानीय भाषा जातीय पेशन व नेपाली पह दुगु छेँ मयइगु भावना न्हिया न्हिथं आपा जुजुं वयाच्वंगु दु। तर छगू न्ह्याइपुगु खबर दु कि म्हीगु राष्ट्र भाषा जुयाच्वंगु नेपाली भाषाया कदर भारत सरकारं यासे दार्जिलिङ्ग कालिम्पोङ्ग व आसामय् स्कूलया शिक्षाया माध्यम भाषा याना बिउगु दु छाय्धासा व क्षेत्रय् नेपाली भाय् ल्हाइपिं आपा दु। थ्व खँ आदिकवि भानुभक्तयात नापलाना न्यंका बियादिसँ। वयक थ्व खबर न्यना साप लय् ताइ। संस्कृत जक साहित्य च्वयां जनतां ध्वाथुइमखु। स्थानीय जन भाषां च्वसा तिनि जनतां थुइ धका वयक धया दीम्ह ख। संस्कृतं साहित्य रचना यायेगु चलन जुया च्वबलय् भानुभक्तजुं रामायण नेपाली च्वयादिल। अथे वयकलं नेपालीं साहित्य च्वया दीबलय् वयकयात मनूतय्सं गथे छिछि दूरदूर यात उलि मात्राय् मखुसां जिमित नं नेपाल भाषां च्वयेगु यात धका मनूतय्सं साम्प्रदायिक दृष्टिकोणं स्वयेगु यानाच्वंगु दनि। सिद्धान्तवादी जगत सुन्दर मल्ल कका! छिगु उपदेशया अनुसरण यासे जिमिसं थःगु भाषां च्वयेगु शुरू यानागु दु, च्वयेगु तोते मखु।

थौंकन्हय् नेपालय् थःगु भाषाप्रति मनूतय्के

भक्तिभावना साप द्दे म्हो। कन्हय् कंस आपा दया वइ धका आशा ला याना वया च्वनागु दु। तर छगू खं जिमिति सान्है हे निराश यायां हयाच्वंगु दु। व छु धासा थौंकन्हय् मनूतय्के विदेशी शब्द तया खँ ल्हायेगु, विदेशी वस्त्र पुनेगु हे आपा चलन जुया वयाच्वंगु दु। 'हलो ! छि सुनाप खँ ल्हायेत स्व-या दियागु ?' 'अहो ! आइ आम् सरि ! छि जिगु खँ रियलाइज याना दिये मफुत।' मिस्टर आइनं यूयात होमय् सी या वया तर मिस्टर यू होमय् प्रिजंट मरु गुलि अर्थे लिहाँ वया।' कका ! थौंकन्हय् भ्नी नेवा भाय् ल्हाइबलय् शुकथं तकं खँ ल्हाइपि दयेधुंकल। सन्ध्याकाइलय् तिनिख्यपाखे चाह्यू भ्न इवलय् छित सुनां गन भ्नाये त्यना, मास्टर साहेब ?' धका सुनानं धाइबलय् छि धया दीगु जिमित लुमनि— 'तिनि-ख्यलय् फय् छको त्वं वनेत्यना, बाबु।' थथे धाइगुलि डबले छित मनूतय्सं वेँ धाल। मेपिसं वेँ धालं छु ? जिमिसं हे छित वेँ धका धया। छित वेँ यानापिं जिपिं। थौं वथा छि धागु खँ ख धका थूपिं नं जिपिं हे। उकिं थौंकन्हय् भ्नीसं थगु भाषाया शब्द तोते मजिउ धका हाला च्वनागु दु जिपिं। उकिं छित थें जिमित नं वेँ धका धयाच्वंगु दु। विदेशी भाय्या शब्दं जक त्यत्तुमतु त्यला हयाच्वंगु मखु, बिदेशी तयारी बस्तुं नं त्यत्तुमतु त्यला हयाच्वंगु दु, गुकिं बेरोजगारी आपा ददं वया आर्थिक अवस्था हे स्यँतुमतु स्यना वनाच्वंगु दु। 'मखं साहूया पसलय् कपाँय् न्यायेत ध्यबा मदुनि !' धका छि म्ये हाला भ्नाल। आ जिमिसं म्ये हाला च्वना— 'धाख्वा साहूया पसलय् बुरूसर्ट न्यायेत ध्यबा मरुनि !'

जगत सुन्दर मल्ल कका ! छि ख्वपय् खौमा त्वालय् व यँय् बालकुमारीइ स्कूल चायेकूगु ख। उकिया प्रभाव बांलाक नेपाल भरय् लानाच्वंगु दु। स्कूल छता नेपालय् गाक्क मरुनिसां यक्को दत धका जिमिसं ल्हा बस्वाना धाये फया। उकिं थौंकन्हय् शिक्षा प्रेमीया ल्याखं छिगु नां खूब कयाच्वंगु दु। म्वातले मनू बुन्हा जुया वनी। व स्वार्थीम्ह मनू जुया वने नं फु, प्रलोभनय् नं लाये फु, दर्जा वा तक्माया सिखया दुने व लाये फु। तर अथे छि गुबलेसं मला। सिये धुनेव व सदां उज्याम्ह हे मनू जुइ। उकिं छिगु नां मनूतय्सं हृदयंनिसें कयाच्वंगु दु।

शिक्षाया माध्यम भाषा ख, उकिं भ्नीसं मचा-खाचातय्त शिक्षा बियेबलय् छगू भाषा ज्वना आख ब्वंके हे मा। थ्व खँय् छि धया भ्नाल – 'मथां आखल सयेकेगु ख सा मां भासं आख ब्वंके मा !' थ्व छिगु खँ शिक्षा प्रचारया क्षेत्रय् तधंगु सल्लाह ख। थ्व जिगु खँया रूपं ज्या मेगु देशय् ला जुल, भ्नीगु देशय् आ तकं मजूनि छि छको हानं थ्व पृथ्वीइ जक मखु नेपालय् हे जन्म का भ्नासँ ब्रम्हा-यात भनसुन याना जिउसा थथें हे जन्म काभ्नासँ। मखुसा जिमिसं स्वर्गलोकय् रकेट छगो तोता हये उकिइ सुत्त च्वना भ्नासँ। नेपालय् छि रकेट दत धका भापा दियेमते। नेपालीत आ तक साइन्सय् माइनस हे तिनि। थ्व रकेट छ्वया हयेफु अमेरिका अथवा रूसं छाय्धासा अन मातृभाषां शिक्षा बिउ। उकिं अन च्वंपिसं न्हागुं खँ याकनं थूगुलि अमिसं थौं थुलि उन्नति याये फुगु ख। नेपालीत ख्वाँय्। अमिसं तुरून्त छुं खँ नं मता। 'मथां आखः सयेकेगु खः सा मां भासं आख ब्वनादिसँ।' थ्व भ्नीत धया भ्नाम्ह मा जगत सुन्दर मल्ल ख ! धका जिमिसं माइक तया न्हाय्पनय् एयर फोन तया फक्को ततसलं भ्नी नेपाली दाजुकिजापिंत धयाच्वनागु दु।

खँ ल्हाल्हां खँ वइ। 'मथां आखः सयेकेगु खः सा मां-भासं आख ब्वनादिसँ!' धका छि धागु खँ पासा छम्हस्यात धयाबलय् व पासां जित धाल— नेपालयात दुका यायेगु स्वयेमते। जित ला अले पालितनिसें तं प्याहाँ वल। अले जिं धया—'परिवार व राष्ट्र छगू हे रूप ख। जिगु खँ न्यनादिसँ, जिमि पासा छम्ह दु। वया व वया दाजु व किजाया ब्याहा मजूनिबलय् अपिं सान्हे हे मिलय् जू। तर ब्याहा याये धुनेव वया कलातं याना धाये ला, वया दाजुया कला तताजुं याना धाये ला अथवा वया किजाया कला भमचां याना धाये ला अपिं स्वम्ह मध्ये छम्हस्यां थ कलायात जक ततपुगु लुँ-चुरी व बांबांलागु पसि व वस बियेगु याना हये सार्थं अमि ब्याग जूवन!' जिगु धापूया अर्थ थ्व ख कि छगू हे जक भायूयात शिक्षाया माध्यम यायेबलय् जिमि पासाया स्वम्ह दाजु किजा मध्ये छम्हेस्यां थ कलायात जक बांलाक तिइकेगु व पुंकेगु स्वबलय् ब्याग जुर्व थें प्रारम्भिक शिक्षा छगू हे जक भाषां बियेबलय् जू बने फु बरु। उकिं प्रारम्भिक शिक्षा थथगु भासं बियेगु यायेमा। अले उच्च शिक्षा बियेबलय् थुगु थुगु क्षेत्र थुगु थुगु भाषाया क्षेत्र धका घोषणा याना सरकारं उगु उगु थासय् च्वंगु फुक्क स्कूलय् व भाय् अनिवार्य रूपं कायेमायेके मा विद्यालयया स्तरया पढाइलय्। व भाय् गुगु रूपं ब्वने मायके माली मेगु भाषा-भाषीयात थ्व खँ सरकारं स्वछियेमा। डाक्टर जुयेत, साहू जुयेत, सरकारी कमचारी जुयेत उगु थायूया भायूया ज्ञानं कुगाक हे गुहालि याइ ताया।

छिं च्वयाथकादीगु अंग्रेजीया अर्थ नेपाल भाषां च्वया तगु कोष व नेपाल भाषाया अर्थ अंग्रेजीं च्वयातगु कोष थौं तकं जिमिसं पिकाये मफयानि, पिकायेगु बिचा तक नं यानागु मरुनि। छायूधासा थन च्वंपिं सफू पसल्यात नाफा मदयेकं छुं सफू नं पिकाइपिं मखु। कन्हय् नेपाल भाषा अनिवार्य रूपं ब्वंकेगु जक शुरू थजु, फुक्कं सफू पसल्यात छि काय्थाथाय् वना सफू जिं छापे याये धका धावनी। आ ला छिं च्वयाथकूगु कोष किलं नइगु अवस्थाय् थ्यनाच्वंगु दु। उकिं नेपाल भाषा शब्दया नेपाल भाषां हे अर्थ च्वया तगु कोष नं नेपाल भाषाया च्वमितयूसं मच्वयेगु बिचा यानाच्वंगु दु। गुबले नेपाल भाषां स्कूल कलेज व विश्वविद्यालयस पूरा स्थान काइ उबले छिगु कोष नं पिहाँ वइ थें च्वं, नेपालभाषा शब्दया नेपाल भाषां अर्थ च्वया तगु कोष नं नेपाल भाषाया नांदंपिं च्वमिपिसं च्वयेगु शुरु याइ थें जित च्वं।

छित जिमिसं व्यंग थां मध्ये छगो थां याना पूजा याना च्वनागु दु। उकिं थ्व जिमिगु ज्यां छित लयताइ खना। ख तु छि छम्ह मनू। खालि छि स्वर्गीय जुल। सियेधुंका पूजा यात कि लयताइम्ह मनू धो जूवनी। सियेधुंका पूजा यागु खना लय् मताइम्ह खास मनू जुइ। खास मनू थम्हं धया थें जुया बगु पृथ्वीइ खन कि लयताइ। छित जन्मन्हि न्यायेका पूजा याइगु यो ला कि अथवा मथां आख सयेकेगु खसा मां भासं आख ब्वंकेमा धयागु सार्थक जूसा यो, च्वया हयादिसँ। छि धया दिउ थें जिमिसं याये। आ तक ला जिमिसं छित पूजा यायेगु हे याना च्वना छित लुमंका।

छि श्री शुक्रराज शास्त्री नापलासा छको धया बियादिलँ कि श्री नेवा दाजु किजापिसं छिके क्षमा फवना हगु दु धका। छु जुया धाये, छु जुया

धाये वय्कयात छगो थां धका जिमिसं नाले लोमन। चश्माया कमजोरीं याना दथुइ लानाच्वंगु थां जूगुलि खंके मफुत। वय्कलं च्वया थका दिउगु नेपाल भाषा व्याकरण प्रवेशिका परीक्षा बिइपिं विद्यार्थीतय्त ब्वने मायेका तगु दु। उकि नेपाल भाषा कया एस. एल. सी. पास यापिं विद्यार्थीतय्सं म्ही शुक्रराज शास्त्री नं छगो थां ख धका हालाच्वंगु दु। म्ही थथे सिये धुंकूपिंत लोमंका छ्वयेगु मनूतय् स्वभाव जूवने कुगुलि म्हो आजुअजाजुपिसं श्राध्द याना लुमंकेगु यानाच्वंगु ख। श्री शुक्रराजजु श्राध्दया बिरोध याइम्ह जूगुलि जकं वय्कयात लोमंकूगु ला धका छिं शङ्का याना दिइ। अथे जुया धरोधर्म लोमंकागु मखु वय्कयात। उकि आ जिमिसं 'पृथ्वी व स्वर्ग संघ' छगू चायेकेगु विचार याना च्वनागु दु। आमु-कन ज्या छिंसा छिं नं 'स्वर्ग व पृथ्वी संघ' छगू दयेका दिसँ। न्हापां जिमिसं छिकपिंत थ्व पृथ्वीइ हाकनं छको चाहिउ म्हायेत निमन्त्रणा छ्वया हये। उकि फछिफतले व 'स्वर्ग व पृथ्वीइ संघ'या छ्याञ्जे (सचिव) छिं थ हे जुयेगु कुत यानादिसँ। सिध्दि-दास, योगवीर, निष्ठानन्द, शुक्रराज, लेखनाथ, लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा, मोतिराम, भानुभक्त, तुलसी-दास, बाल्मिकी – थुपिं साप हे चलाकपिं खं ला। छित वेँ पह बोम्ह; सचिव जुये बहम्ह मखु धका स्वात्त थपिं जुया काइ। न्ह्याको हे खातखुत याये मासां छिं हे सचिब जुयेगु यानादिसँ। जिमिसं छ्वया हयेगु निमन्त्रणाय् छिं हे थ्व पृथ्वीइ नेपालय् म्हायेगु यानादिसँ। अले जिमिसं छित थ्व पृथ्वीइ छिं धाथाय् चाहिइके छ्वये। छिं थ किजा पद्मसुन्दर-यात आख ब्वंके धका व हे जापान छको म्हागु ख। व नं लिपा ला राणा-सरकारं हाकुगुं पुला वने मदयेका बिल। आ छिं जिमिगु निमन्त्रणाय् नेपाल म्हाल धासा विदेशया भ्रमण याके। पित् जुयेधुंकूम्ह जि देश बिदेश चाहिलां देशयात छु लाभ जुइ धका छिं मनय् तया दियेमते। देशयागु ध्यबा फुका याकचा जक मोजं चाहिले मखु धका नं धया दिये-मते। ध्यबा छगो मफुकुसे मेगु देशयात धया निमन्त्रणा कया छित चाहिइकेगु पक्का जुल।

परिबर्तन बिस्तारं जुइ। थ्व खँ छित धाये मागु मखु। छायधासा जि स्वया छिं थकालिम्ह जक मखु, यक्को ससिउम्ह अनुभवी नं ख। अथेसां थ्व जिं छित धया च्वना अनुभवया आधार। जित च्वं – बिश्वय् दक्को‌य् बिस्तारं परिवर्तन व प्रगति नेपालय् हे जुयाच्वंगु खनेदु। छिगु जमानायागु म्ही नेपालीतय्के पह आ तकं हे दनि। भचा ससिउम्ह जुल कि थगु भाय् तोतेगु, थपिनिगु वस तोतेगु व चाकरी यायेगु मनोवृत्तियापिं जुयेगु तालबाल आ तकं हे दनि। अम्ह थ्व स्वभाव आपा खने दये धुंकल धाये माली ला थें च्वं। मखुगु हे खँ जूसां तधंम्हस्यां धागु जूसा व हे खँयात ख धका धायेगु मनो-वृत्ति न्हिन्हि बढे जुया वयाच्वंगु दु। सेबाया भाव-नां ज्या याना च्वंम्हस्या अवस्था खराब जुयाच्वंगु व मखुगु ज्याखँ याना च्वंम्हस्या अवस्था बांला-ना च्वंगुलि हे थथे जूगु ख ला थें जित च्वं। लड्डु छगो ल्वसुकल कि खुशी जुइम्ह गणेद्योयात पूजा याना च्वंतले म्हीके नं लड्डु छायेगु व छायेका नयेगु भावना द हे दइ।

कका! पौ च्वच्वं ताहाक जुल। अथे नं प्रेमं च्वया हगु पौ भाग च्वंनिसें कध्यंक ब्वनादिइ धयागु आशा दु।

छित आ छता खँ च्वयेगु बाकी दनि। व छु

घासा भीगु स्वपदेया खँय्। भीगु स्वपदे भन् भन् हे स्यना वना च्वन। छगू शब्दं घासा थौंकन्हय् स्वपदे मनूतय् कारखाना अर्थात् मनूत तयार जुइगु कारखाना थें च्वनेधुंकल। मेगु शब्दं घासा स्वपदेयात छगू स्वाभाविकगु म्यूजियम धाये बह जुये धुंकल। स्वपदेयात दयेकेमाल धका ताये मदुगु सलं स्वपय्तय्त भाषण बियाच्वंम्ह हे जुजु भूपतीन्द्र मल्लया सालिक हे ख थें च्वनेधुंकल। तपुखू सुयेधुंकल। स्वपय्त ज्या मदया नेपालया दकभनं बने माले धुंकल। स्वपय्तय् हापु चूलाकेगु लँपु छगू हे दु। व ख जागीर। जागीरया भरं देश थहाँ वनी मखु। जागीरं जक फुकस्यं तं लजगा नं दवइ मखु। उकीसं स्वपदेशय् ला अड्डाखाना नं आपा दुगु मखु। अथे धका कारखाना नं स्वपदेशय् दुगु मखु। उकिं थौंकन्हय स्वपय्त लजगाया निंतिं नेपालय् उखेंथुखें वनाच्वंगु जुल बहनिपाखे व सुथपाखे भचा स्वपदे भमधा गथे सिमाय् भंगत दइगुलिं याना सुथय् व बहनिपाखे सिमा भमधाइ। थ्व नं छु कारणं जूगु धासा थौंकन्हय् यं स्वप व स्वपं यँय् वनीगु बस सर्भिस दु। नेपालया पूर्वपाखे हु न्ह्यागु गामय् नं व हे स्वपय्त खनेदु। नेपालया पश्चिमपाखे हुँ खनेदु व हे स्वपय्त। तर छता खुशीया खँ थ्व ख कि डातापोल्ह दनि, तलेजु दनि, नवदुर्गा दनि, दँय्-दँसकं बिस्का जात्रा जूनि, अले छिगु कुतया परिणाम-स्वरूप दँय्दँसकं नेपाल भाषां साहित्य सम्मेलन जूनि।

थौं वया बल्ल थ्व पौ च्वया छित। पौ मच्वयेगु ला बानी हे नेपालीतयगु। उकीसं टिकट तया चिट्ठी च्वयेत ला सान्है हे नुग स्यापिं नेपाली। जि नं छम्ह नेपाली हे न खत। उकिं थौं तक चिट्ठी च्वये मफयागु ख। उकीसं स्वर्गय् छित चिट्ठी छ्वया हया टिकट तये म्वाला जक। आ थौंकन्हय् छित पौ च्वया हये थाकुइ मखुत। छाय्धासा न्हियान्हि मोटर, मोटर साइकल व हवाइ दुर्घटनाय् लाना आमुखेपाखे वइपिं आपा दु। म्हिग मोटर दुर्घटनाय् लाना मरुम्ह स्वर्गमानया ल्हातय् थ्व पौ बिया हया। मनूया ल्हातं चिट्ठी छ्वयेगु भी नेपालीतय् चलन ख। मेगु खँ फुकं स्वर्गमानं हे कनी। आयात थुलि।

१५ गते कार्तिक २०२६

छिम्ह काय्चा,
सूर्यबहादुर पिवा

निर्वासित जुम्ह जि छम्ह कचि मचा

—इन्द्र माली

१.

तामा खुसिया पारी थौं छुं लुमन्ति मदु
अन केवल पुलां-पालांगु आपा-इपा जक दु
जि उलि हे पुलां
गुलि अनयागु आपात ।
व छगू दिप खः
गन निर्वासित कचि मचातय्‌गु
जीवन-आस्था अन्त्य जुल ।
जि उलि हे पुलां
गुलि कचि मचातय्‌गु निर्वासित बाखं ।
खः जि नं छम्ह कचि मचा
थ्व बुद्धया जन्म स्थलय्‌
थ्व काजि भीम मल्लया जन्म देशय्‌
मांपिसं मिखां ख्वबि था हाय्‌का
छपा ल्हातं नसा बजि ब्यकुं च्याना
मेगु ल्हातं कचि मचा बुया
थन निर्वासित जूगु खः
छम्ह सुं जुजुयागु उदारताय्‌ ।
उकिं थन सिमा आ तक नं
थःगु हः लाया —
"थ्व नं छंगु दे खः
सुनानं छंत निर्वासित याय्‌ फइमखु" धका
युगयागु संदेश
कचि मस्तयूत न्यंका च्वंगु दु ।

थौं नं गुँगुँ पतिकं
सिमा-सिमा पतिकं
चायागु कण-कण पतिकं,
खुसियागु वेग व लहर पतिकं
कचि मस्त बुया
मिखां ख्वबि था हाय्‌का
थःगु देसय्‌ लिफ, लिफ स्वस्वं
मांपिसं हागु म्ये थ्वयाच्वंगु दु ।

२.

जि नं व हे मांया
छम्ह कचि मचा खः
व हे कचि मस्तय्‌गु छगू रूप खः
गुम्हेसिया नुगलय्‌ भय्‌भय्‌ बिया
च्वागु हि दासि वइ च्वंगु दु ।
जिगु ख्वा खना
जिगु ब्यथा व प्रतिशोधं जागु सः न्यना
छपुच मनुखं धागु दु—
"छीगु सुरक्षाया लागि
थ्व मुल्याम्ह कचि मचायागु
याकन अन्त्य याय्‌ मागु दु !

३.

सुं पसल्यां जिमि मांयात दाइ च्वन
वया जहानपिसं हिस्याना च्वन

गुलिस्यां दागु खंपां मखंछु याना च्वन
अय् नेपामि पासापिं,
धात्थें छिमिगु नुग नेपामि जुउ ला ?
जिगु नुगलय् विद्रोहं हा कया च्वंगु दु
उकिं जित थौं
स्वइगु उपदेश मगु मदु ।
वासा, छिपिं छका जिगु न्ह्योने दं
छम्हेस्यां मेम्हेसित थिं स्वय्
भीसं थन छु याय् फइ धका
भी थथें दनेबले
स्वैगु नुगलय् भ्वंवाय् ब्वःसा छ्यने ह्यु
उकिं भीत छु याय् फइ मखु ।
भी, भी जुल कि
सुनानं छु याय् फइमखु ।

४.

मांपिसं स्वबिधाः नाप ह्यागु म्ये
कचि मस्तय्गु स्वःसः
आ तक जिगु न्हाय्पनय् थ्वइ च्वंगु दु ।
जि ला थुने धं कूम्ह
क व मचायागु छगू स्वःसः जक खः ।
जि व ज्याथ खः
गुम्हेसित यखाना स्यात ।
जि व नःलिम्ह ल्यायम्ह खः
गुम्हेसित गोलिं शिकार यात ।
जि छम्ह व कचि मचा खः
गुम्हेसित निर्वासित याना छ्वत ।
जिगु अंग-अंगं
थ्व खँ गुबलें लं मंके फइमखु ।
जिगु सासलय् कचि मस्तयगु आह व पीडात
गुबलें मथ्वसे च्वने फइमखु ।
जि उलि हे पुलां
गुलि निर्वासित कचि मस्तय्गु बाखं । ★

"थपायूसकं बांला कि !"

—केशरमान ताम्राकार

"न्हायूकं धैगु नं तसकं हे अजूचाइपुगु बस्तु जुया च्वन खनी का। थ्वया न्ह्योने दुगु न्ह्यागुं बस्तु नं थुकी प्रतिबिंबित जुया च्वनीगु !" न्हायूकं स्वया सँ छ्यना च्वनाम्हेसिया मनय् अनेननेगु बिचारत न्या-चा फातापुली थें गुबलें थुखे गुबलें उखे फाताफाता पुला च्वन। कोथीक न्हायूकनय् स्वयां छम्ह ल्यासे प्रतिबिम्बित जुयाच्वंगु खना जिगु ला हंसं हे थाय् तोतल। जिगु मनय् खँ दासिवल— "गथे सुं मदु-थाय् कोथाय् छम्ह मिसां चिबा काबये फुगु; व नं जित हे खंकेत न्हायूकंया न्ह्योने दना।" न्हायूकंया लिक्क वना स्वयां व ल्यासे जित स्वया मुसुहुं न्हिला ह थें च्वन। थाम्ह जक खने दुगु व न्हायूकनय् व मिसया रुवा तसकं बांला। थपायूसकं बांला कि स्वर्गय् इन्द्रयाथाय् प्याखं ल्हुइम्ह मेनका हे ख ला धैथें च्वं। स्वलिसे व मिसां जित स्वयेगु त्वतूगु मखु। जित ला व मिसा जिगु लिउनेसं दना जित स्वयाच्वं थें ताल। वैगु अज्यागु रूपं याना न्हायूकं स्वया च्वनाम्ह जि न्हायूकंया न्ह्योने दु धका हे नं लोमने धुंकल। न्हायूकंया न्ह्योने मेगु न्हायूकं तयना यक्को बस्तु बयेके थें जिगु नुगलय् नं यक्को दयेक व मिसाया रुवा व रूप जक बया च्वन पालंपा यायां। वं छुं धाइ ला धैगु आशाय् जिगु न्हायूपं आयूबुया च्वन। गबयूत नं सिरिक्क छ्स हे नोमजा। वैगु अज्यागु रूपं याना ख ला बा जि थ हे मछाला ख, जिं नं लिफ स्वया वैत छुं धायेगु आंत हे मवो।

सत्य न्हायूकनय् व मिसा जित तसकं हे बांला ताल। वंगलय् व असनय् वइपिं बांबांलापिं ल्यासेत स्वयानं थ्व तसकं हे बांला। ख का अथे धका फुक्क बांमला धयागु ला मखुनि, अयूसां आ खना च्वनाम्ह ल्यासे इपिं स्वया सिक्क हे बांला। सँ हे गज्यागु ढाँचां मिलय् याना तगु; सँ छ्यना तगु ला रुवायात तसकं हे ल्व। आ तक थथे सँ मिलय् याना च्वंवपिं ल्यासेत जिं गबलें हे मखनानि धासां ज्यू। गुलि नं जिं खनापिं दु अमि फुक्कस्यां सँ भ्यालां भ्यालां जक तया वपिं।

जिगु मन मेगु खँपाखे फातापुल –

"न्ह्याम्ह मनूया नं थथगु जीवनय् थथगु लक्ष दइ !" धका प्रोफेसरं कलेजय् ब्वंकूगु खँय् छम्ह पासां धागु खं जिगु नुगलय् बुँ गाचां ल बुया वइ थें बुया वल। जिमि पासां थथे सँ भ्यालां तया वइपिं ल्यासे-तयूत कया धागु— "मिसातयूत भीत स्वया यक्को न्ह्यो जीवनय् लक्षया महत्त्व ब्वंके धुंकल ज्वी छाय्-धासा इमिगु म्वल्हुया भ्यालां तया वगु सं धा "जिगु जीवनया लक्ष तसकं भयानक, शायद जिमिगु लक्ष मेपिनिगु लक्ष थें मखु !"

थज्यागु हे खँ ल्हाना च्वनाबले जिगु लिक्कसं

जोगिनीया रूप धारण याना सँ भ्यालां तया तम्ह छम्ह ल्यासे थगु चालय् मस्त जुया न्यासि वना च्वन। भचा जायेका अज्याःपिं हूल हे जिमिगु न्ह्योनें वन। पासां मदिक्क हे छम्ह–छम्हसिगु ख्वा पालंपा स्वया च्वन। जिं नं गबलें थ पासायात गबलें सँ भ्यालां तया वपिं मिस्तेत स्वया च्वना। "थ्व ला फेशन का!" पासांयात थासाक्क बोह्लय् दाया धया। वं जिपाखे छको नयेथें स्वया धाल – "थ्व फेशन मखु, किरण, छं मानय् यासां जिं मानय् यायेमखु थ्व फेशन ख धका! थ्व ला कतिला पाकया दसु का? घेबा फुइ धका चिकं मत्युसे जूगु। छं खन हे ज्वी, सुइगु छ्यँलय् चिकं दु का धासा?" पासाया खँ न्यना छको न्हिले मास्ते वल। तर पासां ब्वबी धका जिं "ख, ख" धाधां पासाया खँय् समर्थन याना च्वना।

जिमि पासां हानं धाल – "इमिगु सँ भ्यालां-या अर्थ जिं न्हाच नं धायेधुन। आः हाकनं मेगु हे अर्थय् धाये – "इमिगु चिकं मतसे भ्यालां वयेका तगु सँ ला माखापिखाया जा ख गुकी तक्यने धुनकि ला ल्वायम्हत स्वाम्वाकं सी माली। व अज्यागु स्वगु सुका ख गुकियात फयनेत स्वस्वं हे फयनेत स्वम्हेस्या जिन्दगीया मू हे मदया वनेफु। व अज्यागु सँ ख गुकि छंगु ब्रम्हचर्यत्वय् हाकलं ईका बी। उकिं जिं धाये – सँ भ्यालां तया बांलाका वइपिं व मिसात मखु, अपिं ला मिखाया धोकाबाजि ख, किच्कन्या ख। नेपायात स्यंकेत अप्सराया रूप धारण याना वपिं लसित ख। सिंहसार्थवाहु ल्हासाय् त्वता थकूम्ह मिसाया सन्तान ख। उकिं जित ला थ्व फेशनया चिं थें मता, किरण! थिपिं फुकं माया जाल ख। सयेके, सीके, देश दयेके धका ढोंग याना थ योबले यत्थे जुइफुपिं।" जि ला पासायागु खँ न्यना धरहरा जुया भवाताहां दना च्वना। घण्टाघरं त्वां···त्वां···त्वां···त्वां···त्वां थाना न्याता ई जुल धका परिचय बिल।

"घेरो रि का! गज्यागु बिचार बयाच्वंगु!" थत थम्हं तुं धिक्कार याना। थज्यागु खँ नं लुमने धैगु दु ला का, थ्व नुग नं गथे जूगु ल्या। "व ला फेशन ख फेशन, युग लिसेलिस्सें हिलावं वनीगु फेशन!" पासां धागु खँ ला जित छम्ह अयूलागुलं धागु थें जक ताल। जिं थुइके मफु व फेशन हे ख ला बा पासां हे धा थें। न्ह्यात्थे हे थजुले; जित ला थ्व फेशन ख, सिर्फ फेशन। अमिगु नुगलय् गुब पाप बा धर्म थदयेमा; जित ला सँ भ्यालां तयेगु हे नेपाया फेशन ख। मेमेपिसं थ्व फेशनयात लसिया उदाहरण ब्यूसां, जिगु लागि ला थ्व फेशन हे ख। मनू हिलाबने मफुसां फेशन हिलावंगु नेपा, फेशनय् गाक बिकशित ज्वीत्यंगुया दसु ख। थ्व नेपाया उन्नति ख। थ्व हे फुक्क जनताया उन्नति ख।

न्हाय्कनय् स्वयां व मिसां अम्फ्क नं मुसुमुसु न्हिला स्वया हे च्वन तिनि। जित ला भचा मछा थें गय् थें गय् थें च्वनाबल। सुं मदुगु कोथाय् छम्ह नच्वाम्ह ल्यासे खना जिगु ख्वा ह्याउंया वल। जिगु ख्वा ह्याउंया वोलिसे मिसा भन् भन् न्हिला हृ थें च्वन। केलेहेँ मिखां जित स्वया जिपाखे न्ह्याव थें ताल। जित ला छु याये, छु याये जुल। "कोथाय् ल्यासे सुचुकीम्ह जुइ धुंकल का मखा?" धाइ धका नं ग्याना वल। दना वना कथं "छु या वइगु जिगु कोथाय्?" धयाकथं ख्वा ह्याउंक ब्वोबिया कोथां पितिना छ्वयेनं मास्ते वल। हानं वैगु बांलागु रूपं याना धासा जित ला व यो थें नं च्वनाबल। तर

जि छुं नं याये मफु। मिसाया ख्वा न्हायूकनयू खने दया हे च्वन।

कुनें सुं तलयू थाहाँ बगु स्वाहाने स वल। स्वाहाने स झन्झन् तस्स जुजुं सत्तिना वल। थाहाँ वयाच्वंम्ह जिमि बा हे ख धका जिं स वयाच्वगु पलाया ढंगं सीका। बानं थ्व खन धायेव ला मखुथे हे ज्वी, छु जक याइगु ज्वी, छु जक धाइगु ज्वी जित धका जिगु नुग भाराभारा मिन।

"न्ह्याथे यानासां व ल्यासेयात खाताया तलयू सुचुके माली! छुं जुया बा कोथायू द्वाहाँ हे झासां खनी मखु!" थथे मती तया लिफ स्वयां ला, जि ला ग्वाइय हे ज्वी मायेक थारान्हुल। व ला गनया धात्थेंयाम्ह ल्यासे ख धका। व ला न्हाच तिनि जिमि केहें निर्मलां खाया थका धागु क्याले- ण्डर धका ले जुयाच्वन। तर व क्यालेण्डरयाम्ह मिसा खयां नं धात्थेंयाम्ह हे नचाचाम्ह ल्यासे थें च्वंक लाया रंग छायेपा समा याका तगु स्वयेबले ला अम्झ हे नं मुसुहुं न्हिला छुं धायेत्यंम्ह ला धैर्थ च्वं। तर, अफशोच व बांलासां छु याये? न्हिला च्वंसां छु याये? वैके भीके दुगु सकतां दु तर व ला खालि भोंयाम्ह हे जक जूगुलिं वैके स मदु; गति मदु; माया मदु। उकिं जि गज्या-गज्यागु कल्पना यानागु ख व फुकं हे न्हापं चाइबले म्हगस न्हनी थें छूमन्तर जुया थ्व क्यालेण्डरयाम्ह ल्यासेचां जित हिस्स ज्वीक आशां याका बिल। थले ला जिगु नुगलयू व क्यालेण्डरया ल्यासेचा खना धाये ला न्हायूकं खना धाये ला तं नं पिहां व थें च्व, न्हिले नं मास्ते व थें च्वं, मस्यु छू छु जू थें च्वं। जि ला गबलें क्यालेण्डरयू गबलें न्हायूकनयू स्वस्वं बाताहां च्वंच्व- ना। न्ह्याइपुक म्हनाच्वनीबले लाक हे खातां कुतु वया थारा न्हुया गपायूसकं न्ह्याइपुक छु म्हंगु ल्या धका धलि स्वया छाती उसिउसि याना लुमंका च्वने थें!

तर, गुलि नं जुल, नुगलयू स्याक हे जुल का, छु याये! छिकपिसं सि हे स्यू आखिर जि नं ला छम्ह नकतिनियाम्ह ल्यायूम्ह हे न ख। आहा! जि धात्थेंयाम्ह ल्यायूम्ह ख थें व नं धात्थेंयाम्ह हे ल्यासे खगु जूसा ला; धात्थें गज्या-गज्यागु जक ज्या- खँ ज्वीगु ज्वी! तर, थ्व जिगु अस्तित्व मदुगु काल्पनिक नुग-सयात थ्व कीको हे हास ताये मदुगु कोथां जकसां तागु जूसा ला शायद थ्व कोथां नं गुलि मछाला ख्वा ह्याउँका जिगु दुःखयू सहानुभूति मखा क्यनीगु ज्वी!

—★—

भाषा प्रेमी ख धैगु जूसा नेपाल भाषाया 'सितु' पत्रिका

म्हसीका दिसँ, ब्वना दिसँ,

मां-भायूयात म्हालासला तयादिइगु याना दिसँ!

माहेश्वरी मामा

—तेजेश्वर बाबु ग्वंग

सदां सदांया गुनगुन छगू—माहेश्वरी मामा, नापला जोछि थाय् छगूया आग्रह - माहेश्वरी मामा—थौं थें आ थें च्वं नि। दुदना नं लुमदंगु इच्छा, जासेवया नं पूवने मफुगु मंतुना, दुने चिल्लाय् दना नं पिदने मफया भ्रंगु स—गुलि दुर्बल! गुलि कमजोर!! गुलि लिगिलिगि!!! धाथें ला माहेश्वरी मामाया नुगलय् अनेतनेगु सकतां दु जुइ। शायद, मती अनेतनेगु सकतां दया छें वया छुं नं मदु, अथवा छुं नं मदया सकतां नं दु वया। संसारय् न्यंक भनं धेंधेंबल्ला जुइक मनू दया नं माहेश्वरी मामाया सुं नं मरु, अथवा स्याक्क नुगलय् हाना मदया जकं वया लागि सकलें उथें ला, धाये थाकु।

थथे च्वं—शायद माहेश्वरी मामाया सया अभिव्यक्ति मरु। वास्तवय् ला स धैंगु हे अभिव्यक्ति मखु ला? मनुखं दक्वोसिबें न्हापां लुइकूगु अभिव्यक्तिया मूर्त आधार नं स हे मखु ला? सा, मे, चोले, फै आदि व मनूया सन्तति छसलं पिज्वयेकीगु मा सया दुने गुलि तादात्म्य। तर, अभिव्यक्ति मरुगु सया माचा गन? थन तायेमदुगु कमजोर सया माचा सुनां तल, सुनां तल? थन सकलें थ्वगु स जक तापिं मखु ला, न्यंकभनं? अभिव्यक्ति मरुगु सयात नं कघाना ब्यूसा मनुखं थन सत्यया मू भ्याभती जकसां छाय् पिमदनीगु जुइ?

निकतियात नं छु थें छु थें भापिइगु स्वभाव छगू - माहेश्वरी मामा। प्वंगु सलाई बट्टा, गंगु स्वांफो, न्हंगु वस पो, सकुपुचिं थजागु लासा, सदां अशक्तगु कोथा, गुबलें मिन्वये मफुगु मक - माहेश्वरी मामाया संसार। सलाईया प्रयोजन स्यूँ थाय् भिलिक्क च्यायेगु मखु ला? तर, प्वंगु सलाई बट्टा नापं प्यपुना च्वंम्ह माहेश्वरी मामा, अथवा माहेश्वरी मामाया प्वंगु सलाई बट्टा गुबलें भिलिक्क च्याइमखु छु च्याये हे फइमखु। स्वांफो धैंगु हे जीवन क्यबया मध्य वसन्तया प्रतीक मखु ला? तर, माहेश्वरी मामाया जीवन क्यबचा हे न्हंगु गंगु स्वांफो वया स्वरूप। वस धैंगु हे थौंया समाजया प्रतिष्ठा मखु ला? खन्ना न्हंगु वसपोया महिमा छु? वास्तवय् ला न्हंगु वस-पो हे माहेश्वरी मामाया प्रतिष्ठा थें। वया ज-ख न्हंगु वस-पो जक खचाखच। मक ला मि ग्वाकेगु थल। तर, माहेश्वरी मामाया मकलय् मि ग्वाइमखु। मानो अन्तिम जलाया लागि ल्यंका त थें अन मूज गुबलेसं दुबिइ मखु, सदां स्वाउँसे, खिउँसे। मानो माहेश्वरी मामा धैम्ह हे जति बिहीन जीवनया मूर्त प्रतीक थें।

लुमकु लुमंकुं नुग जायेक थन असंख्य माहेश्वरी मामात लेहेँ पुया वइ। गुबलें लुकुंबिइ मफुगु सुप थें माहेश्वरी मामाया जीवन गुलि सुप थें। सवा मदुगु स्वाद छगू माहेश्वरी मामाया परिचय। नुगया छम्ह याक व याकया दु नं दुने मात्र छगू इच्छा जक गुबलें पूमवंगु। नुगया मू नुगलं मथूथाय् थ्वदुइगु किचाय् दुबिना च्वंम्ह माहेश्वरी मामा

अपरिचित परिचय जक। नुगया मू नुगलं पुले मखंगु प्रत्येक जीवने वया पलं। नुगया मू नगलं पुले मखंगु जीवन गुलि नीरस नीरस, गुलि विचलित, गुलि वैराग्यं भयेबीगु। बैराग धैगु नं ला वास्तबय् चरम पराकाष्ठाय् थ्यंगु अतृप्ति, अशंतोष व असामंजस्यतां पिलुइगु छगू गंभीर स्थिति अथवा स्थिति गंभीरता जक मखु ला ? अले प्रेत धैगु धारणा छगू पृथक अस्तित्वया रूपय् स्वने मरुसां थगु हे परिवेशय् लुइगु मनोविज्ञानया किचा ला छाय् मजुइ ? उकें धाये मास्ते वइ-प्रेतं यदि गुबलें सुयातं पीरे यासा वैत हे जक गुम्ह थ भ'सं थ भन्हुया जुइ।

धाथें ला जीवन धैगु हे छगू मतिनाया ज मखु ला ? तर मतिनाया थलं थ्वलुना पिदंम्ह माहेश्वरी मामां मतिनाया मू गुबलें परिभाषित याये मफु। मतिनां जाया नं मतिनां गंक धाम्ह माहेश्वरी मामा जीवन नापया छगू विरक्तिपन व वैराग्यया केन्द्र बिन्दु जक। भिंगु, बांलागु व सवा दुगु बस्तुत भिंतले, बांलातले, सवा दतले स्वथनो तयेगु वया प्रवृत्ति मतिनां धागु थ्व समाज प्रतिया छगू अनास्था, छगू मौन बिद्रोह व छगू उपहास जक। समाजय् च्वना सामाजिक परम्परा अले संस्कारं प्वंका च्वने मालेवं थुकथंया स्वभाव जन्य प्रवृत्ति मनूया नुगलय् थाय् काइगु मनोवैज्ञानिक सत्ययात थुगु 'दतले कुचा मदयेव बिचा' समाजं गन थुल ? जित च्वं—समाजया सम्पूर्ण बिश्वास, व्यवहार, मान्यता व परम्परायात हे न्हूगुलि थाय् कायेके मफयेकं थुगु समाजयात अगति थिंइगु त्वती मखुनि।

सदां एकादशीया उपासक माहेश्वरी मामाया सुथ-बन्हि हे छगू छगू एकादशी। अमे बारना धैगु हे छगू जीवन वया। ला, न्या, खें व ऐला त्वतूगु भिंदँ-नीदँया ल्याचा मखु। शायद माहेश्वरी मामां थुमित सीका हे त्वतल। अथे नं थुकिया पुष्टिस गुबलें छस पिमन्वगु मौन अभिव्यक्ति मात्र—माहेश्वरी मामा; गुकथं गुकथं आर्याघाटय् बिसर्जित जुइ। म्वातले डायत्सन ट्याक्सि स्वये मनंम्ह डायत्सन ट्याक्सी आर्याघाटया सफर अन्तिम यात्रा याई। आर्याघाट थ्यंगु ला छगू अहो-भाग्यया अभिलेख; समाजं उद्घोषण याई। जि ला थौंया छगू समाज मखु—आर्याघाटयात म्हया सी योम्ह मनू। सीगु ला छगू स्वाभाविक प्रकृति जक। सीगु स्वना न जि ग्यानागु दु, न त सीवं तरे मजुइगु ग्यालोचं हे जित रूयाये फुगु दु।

मफइ, मजिइ व मगाइ केवल म्वात्तले हे मखा ? माहेश्वरी मामा मफइ, वया मजिइ, वयात मगाइ छुं। व नं छम्ह मनू—अभावयात हे प्राप्ति भापया सास तया च्वंम्ह। वया कमजोरीइ समाजया छगू व्यग्रता सिबे मेगु व्यक्त जुइ हे छु ? वयात सुनां स्वबन ? न त जि हे जकं। माहेश्वरी मामां गुलि भापल जुइ नुगलं नुगलं-छको पुलुक्क स्वा स्वयेगु जिगु। जि धैम्ह नं छगू स्वार्थया परिचय जक थें जित आत्मग्लानीं गप तिइ, जित थथे थम्हं सिना थें जुइ। धिक्कार थ्व स्वार्थया पिण्डयात नं।

"धिक्कार !" छगू थ्व नं प्रायश्चित जक मखु ला ? प्रायश्चित हे छगू पापयात चुइकेगु गंगा जक ला ? पाप धयागु अले थम्हं याये मागु कर्तव्य विमुखताया पर्याय सिबे छु ? अनेगु न्ह्यस छिसया द्वन्द्व छगू जिगु जीवन गुलि नकचरा। गुलि मछामजु मानो सम्पूर्ण जिगु परिवेश मात्र परिपंचनाया छगू रचना-जाल। म्वातले उपहासया पारापारा ल्हापा

न्यायेका सीवं सद्‌भावना, सहानुभूति व सद्‌गतिया नारा बिइत चंवगु थ्व वर्तमान जिगु - भुक्तमान यायां हिइमिइ चायापुसे च्वनी। जि थयागु संज्ञा मात्र छगू असंतुलित स्थिति व मा पह्या (चाहना) तिथ्याये थाकुगु तापासू (दूरी), अले व हे तापासूं पिज्वगु ख्वाकवाक मनस्थितिया थव्वा-ववव्वा लधा थें जाम्ह छम्ह मनू वें जक। वास्तवय् न्हूगु म्हया नं पुलांगुली हे वाच्याकक दुना वाथ वाथा कंगु जीवन स्वरूप थथे बाहेक मेगु जुइ हे छु थें।

छ्व्वा म्हुतुं नोवा थें ताये दई थौं-"धाथें हे भाग्यमानी का माहेश्वरी ला!" जि मस्यू धाथें ला माहेश्वरी छाय् भाग्यमानी? स्वातले छगू थासय् कयुकुंसां सीवले आर्याघाटया खुसी सिथय् चकंगु आकाशया क्वय् लाना माहेश्वरी मामा भाग्यमानी जुल ला? अथवा स्वायेगु जकं दुर्भाग्य जुया सीवं भाग्यमानी धाल ला? मानो थन स्वाम्वाकं सिना च्वनेगु छगू दुर्भाग्य जुया सिना वनेगु हे छगू तधंगु भाग्यमानीया परिचय थें स्वातले अभागीम्ह माहेश्वरी मामा सिनालि भाग्यमानी हं!

गन म्वायेगु ' सीगु गन हानं? निगुलि छगू जुइ फै मखु। जीवनया महिमा ला सीगुली मखु, न ख सीगुया महिमा दुने जीवनया सार जकं लुकुंबिना च्वंगु नं। म्वायेगु ला दकसिबे तधंगु छगू अधिकार। सकसितं समान कर्थं म्वाये सयेका बिई फसा उम्हस्यां हानं मेगु धर्मया अर्थ माजुइ हे म्वालेमा। जिन ला सिना भाग्यमानी जुइगुसिबे म्वाये दया अभागी जुइगु जूसां अभागी हे जुइ मास्ते वइ। उकिं हे जि सम्पूर्ण थ्व समाज मखसे छगुलि मिगुलि जक जुया म्वाना च्वने मास्ते वइ।

आर्याघाटय् तिप्यनेवं तरे जुइ ला कि मजुइ? थुकी सरोकार छु? धाथें ला सीगु हे छगू तरे जुइगु जुया बिइ। म्वाना थें म्वाये मखंगु परिवेशं मुक्त जुइगु हे छगू तरे जुइगु ख। थगु इच्छा व आस्थाया दुने थयात सुनानं अनिच्छित अले अनास्थित जुइका जीवन हने म्वालीगु नं तरे जुइगु ख सा, शायद, माहेश्वरी मामा तरे जुल। अथे नं तरे जुइगुया सन्दर्भ थुलि कचाइमखु। सुं तरे जुइत सुयातं तरे नं याना वनेमा। थ्व छगू स्वपु, अर्थ पूर्ण धारणा छगू। माहेश्वरी मामा छगू असम्भार जंजालं मुक्त जुल। मछि-मछि कथंया छगू मात्र दायित्वं सुइतं मुक्त याना, तरनतार जुल।

माहेश्वरी मामाया बसोबास विचित्र। विचित्र माहेश्वरी मामाया आर्याघाट। खयेत ला माहेश्वरी मामा स्वयम् विचित्र। विचित्रया चित्र सम्पूर्ण समाज थ्व विचित्र।

खिउँसे ख्वाउँसे च्वंगु बन्हिस्या ई। पिलिपिलि सलि - मत छ्व्वा यानं खनेदइ। गोबिन्द, माणिक व तेजेश्वर भुतुभुतु हाहां पला च्वयेका च्वंगु। मरे धुंकल थें माहेश्वरी मामा। धाथें ला माहेश्वरी मामा मरे धुंकूगु जुया च्वन। साल्लुसे पुलांगु सिलखोलं नं मंगसीर मासया ख्वाउँगु वातावरणयात त्याका च्वं थें च्वं। मानो माहेश्वरी मामायात बागमतीया लखं हिइसे थुरुथुरु खाकेया बदला चिकुसू हे थुरुथुरु न्हुया पराजित जुया च्वन। अस्थि पंजर देहया लागि व लोँहया आसन नं मानो स्पोंजया लासा जुया बिउ थें माहेश्वरी मामा याउंक चत्ताचाना च्वन। लिक्क न्ह्योने सालुगु पसिच्वनं भुना बिया टुक्रुक्क पयतुनाच्वंगु दृश्य हृदय विदारक। "गोपाल बा व बाबा मामा मरुगु जूसा थन हे मध्यनीगु राजा दाइ" बियां तेजेश्वर-

यात थ्वकी ।

हरिदास, छम्ह रुवपया ज्यापु जयूवागीश्वरी ज्यालुवया च्वम्ह । चच्छि यंक वं बिउगु गुहालि मूल्यवान । सिथं यंकेत माक्को सामाग्री हरिदासं हे म्होतका दामं चायेक हया बिइ । सिथं यंकेगुली हरिदास नं छम्ह सक्रिय गुठियार मजुसे मगाई ।

पशुपति महाद्योया कस्सं मदिक्क न्ह्यानाच्वंगु सललल बागमती गंगा स्थान – आर्यघाटय् आ जक मखु जि स्वये जुजु हरिश्चन्द्रया पालंनिसें जातित्वया भेदभाव बिहीन न्ह्यगु मुलुकी ऐन प्रचलित जुजुं वया च्वंथें च्वं ।

स्वपु कविता—

—अस्त लाल महर्जन

इहिपाः भ्वजं ?

अय् भूत स्वया बौ बिइपिं नर पशुत
मसः मस्यूपिं सिना च्वन
मिखा कना
बरु उइ यंकि करण दिपय्
मूर्खं सिरपाः बिइके योसा ।
इहिपालय् वःपिं छिपिं फुक फुक
मसांया खिच त ज्वः
छेँ बुँ फुत
छिमि छ-छा नय्दत
हर्र्र हर्र्र न्हिल, भ्वय् थुवाःया छ्यँलय् दिक
आः सकसिनं हिस्याः इहिपालं फ्वगीं जूम्ह धकाः
मवः छिपिं आ लिफ्यायत छेँ बुँ ।
त्याःसा त्याकबा
बूसा बुत का
थुलि हे मखा छिमि लिज्ञां
त्वःति छिमिस धायेगु आः—
"ब्याः भ्वय् नके मखु ला ?"

★

ब्वनापौ मूर्खतयत

अय् मूर्खतां जाया च्वंपिं मनूत
जिगु इतिहासयात छकः ब्वंवा
जिगु प्रत्येक पलाखय् इंचा व मुगः दु
थ्व फुक दुनाच्वंगु समाज ब्वलकेत निपा ल्हातय्‌मां ज्याबः दु
थ्व संसारया प्रत्येक शोषक व नवाफतयत

नुगः मुइकेत थ्व क्षिपतिं दु
ज्या याना क्यनेत ।
थ्व इंचा व क:नि खतांमुगः व कुलि
भय् बियाच्वंगु जिगु इतिहासयात छकः ब्वंवा
अले जिगु म्हया प्रत्येक थासथ्
ख्वं ख्वं थानाच्वंगु ख्व ख्वं
जिं नं याय् धयागु सः पिकाः वा ।
थ्व जिगु निभाल क्व:गु ख्वा:यात
छकः चुप्पा न:वा
कू व नोया ख्वं ख्वख्वं
सिरपाः बिउ वयूगु मखु
जिं नं ग्वाहालि बिइ धकाः सः बिउवा ।
अले जिं छिमित जिगु थ्व म्वाः मनूया इतिहास ब्वंके
जिमिसं मखंगु, सीध्ं कूपिनिगु मखु, थ्व वर्तमानया
सीकि छिमिसं अले थ्व बर्तमानयात छु यायमाः धकाः
अय् मूर्खतां जायच्वंपिं मनूत
जिगु इतिहासयात छकः ब्वंवा । ★

चीमिम्ह मचाया सः

अय् तुच्चा याकूपिन्थाय् जक शोकसभा मुनीपिं नायोत
थन नं छकः शोकसभाया आयोजना या
धनपो दुपिं थन सुं सीपि मदुसां
छम्ह ज्यामि सिनाच्वंगु दु
ग्वाहालि बिइपिं मदया ।
छिमित भिंकूम्ह धकाः मखु,
सुयातं ग्वाहालि याःम्ह धकाः मखु
सुयातं सेवा याःम्ह धकाः नं मखु
सकसितं भिंकीम्ह, ग्वाहालि बिइम्ह, सेवा याइम्ह ज: धका ।
छिमिके थें न्याःगु नुगः मदु जिके न त हि हे दु

तर छुपुति मानवताया हि ब्वलंम्ह जिके मानवताया हि दु
तर, जि प्वाथय् दुने सिना च्वना
सुयागुं तुति सिका च्वना
अय्नं जि सित धका
शोकसभां जाःगु मदु थन ।
जि आखः ब्वनाच्वनागु दु
तर पँप सफू ज्वना मखु नत गनं स्कूलय् वना
फगत छपु कू व इंचा ज्वना
खा महाःबलय् जा हाय्का बुँइ वना
हि-चःति हाय्का ब्वना
तर सकसिनं हीचाय्का च्वन, छम्ह ज्यापु धकाः
कलाःया खि कुबिइम्ह सिके छु ज्ञां दै धकाः
उकिं जितः सुनां म्ह मस्यूसां
छम्ह ज्यामि सित धका,
शोकसभा छकः मुंवा
मिखां ततःग्वय्क स्वयासां उकिया पलिसा पुले, पलिसा पुले । ★

हाकु जाकि

—उद्धव मास्के, ख्वप

हाकु जाकि धायेवं दके न्हापां नेपागाया छगू प्रमुख ऐतिहासिक नगर ख्वपदे न्ह्योने दंवै। थुकी छुं प्रकारया कपोतकल्पित खँ सुलाच्वंगु मदु बरु वास्तबिक ऐतिहासिक तथ्य दु। ख ला जाकि धायेवं करीब बागू लाखं मयाक्क जनसंख्या दुगु ख्वपदेया जक प्राणेश्वर मजुसें नेपामीतय्गु दकलय् प्रमुखगु नसा जुयाच्वंगु दु।

हाकु जाकिया शिरजनात्मक। एवं ऐतिहासिक अनुसन्धान यात धासा थ्वेगु थगु हे प्राचीन खँ तथाकथित जक मजुसें बास्तबिक जू। सन् सातौं शताब्दीया छगू देया मंसीर महिनाया खँ ख। नेपालया कान्तिपुर नगरय् नेवा जुजु अंशुबर्मा शमृद्धिशाली राज्य याना च्वन। बय्कया अति स्याम्ह म्ह्याय् (अति योम्ह म्ह्याय्) भृकुतिया सुसम्पन्न लावन्यता प्रति समकालीन राजकुमारत आकृष्ट जुयाच्वंगु इलय् ल्हासाया लामा जुजु शृङ्चंगम्पों आपा फौज ज्वना ख्वपया छगू थाय् सँक्वया लँपु ज्वना नेपालय् ह्येकावल। फौजं ख्वपदे तक नं ह्येकावल। गम्पो व वया अनुयायित तसकं क्रूर स्वभावयापि ख धयागु खँ इतिहासं स्पष्ट यानातगु दु। इमिगु आक्रमण समय खास याना मंसीर महिनाया वालैगु व लैँपिइगु (लैँ प्युज्या) ई जुया च्वन। उदण्ड गम्पो व वया अनुयायितय्सं ख्वपदेया स्थानिय निवासीतयूत न हे मनकुसें दूयांलाका स्यायेगु धका पाकय् जुयाच्वंगु वा धमाधम त्वाल्हाना (लया) वांछ्या चाय् ल्हाकाबिल, लैँ ला चायूसं गारयूयाना बिल। फलस्वरूप 'अगचा मालां देगचा लू' धै थें छुं न्हि शान्ति स्थापना जू बँसेंलि वा दक्को हाकुया वलाचा (हाकुवा) जुया च्वन, लैँ जुक्को ध्वगिना सिनामनी परिणत जुया च्वन, व हे वलाचा जाकि चुसेंलि हाकु जाकि पिहाँ वल। बस्, अनथाय् निसें हाकु जाकिया प्रादुर्भाव जुल। थथे लोक कथा नं जुयाच्वंगु दु।

हाकु जाकिया रंग ला थ्वया नामं हे स्पष्ट याना धैच्वंगु दु, तर हाकु धाल धका अपाय्चो हाकु मजू गुलि कि थ्वया नामं धैच्वन। बल्कि भती भती जक हाकुया स्यूचा रंग वै थें वै थें च्वना च्वंगु रंग थें वो। अले थ्वया ख्वा ला अर्थात रूप ला म्हीगु तुयूगु जाकिया ख्वा थें समान वो।

हाकु जाकिया ऐतिहासिक निर्माणया नापनापं कला व बैज्ञानिकता नं निहीत जुयाच्वंगु दु। ख्वपदे जक मखु, नेपादे जक मखु, अफ्न सारा संसारया बैज्ञानिक क्षेत्रय् समेत हाकु जाकि थगु हे बैज्ञानिक रेकर्ड कायम यागुलिं बिश्वय् सुधां थ्व अद्वितीय अद्भूत खाद्यान्न (नसा) जुया वैच्वंगु जुइमा, चाहे संसारया छ्यं ततगोपि बैज्ञानिकतय्सं थ्व सारगर्भित पदार्थया दर्शन तक नं याये मखंनिगु हे थजुइमा। उकि बैज्ञानिक अनुसन्धान शालाय्

(लाइब्रेटोरी) थुकिया विधिवत परीक्षण मजूनिसां व्यावहारिक कथं थुकी वैज्ञानिक परिपक्वता दु धायेगु सीदु ।

हाकु जाकि रुवपदेया थगु हे मौलिकपूर्ण नसा जूगुया नापनापं थुकिया महत्व बुढापाका स्थानिय मनूतय् छेँ य् छेँ य् बांलाक स्यू । थ्व जाकिया दकसिबे अप्वो चलित थन हे दु । अय् धायेवं नेपागाया तापाक च्वंगु दे, गांत नं थुकी सतिक बया च्वंगु मखु । भन अप्वो याना भोँदे, ठिमीदे, खम्पु, लुभू आदि ला रुवपदेया थ्व ज्याय् अनुकरणय् वल । वलाचा तथा हाकुजाया प्रिय जुया हाकुसे माकुसे च्वंगु हाकुजा फुदंका भपीत यमि, यलयूत ला रुवप देशय् भाया रुवपयूतय् अटिथि जुया च्वनीगु नं किंबदन्ति मखु । हाकु जाकिया संज्ञा बिया रुवपयूतयूत व्वबीगु, गिजय्यायेगु ज्या नं मयागु मखु । भन रुवपदे ज ख च्वंपि यमि, यलयूतसें ला रुवपयूतयूत "हाकु जाकि भ्यात कें" धका सम्बोधन याना तत स याना सतीगु ।

छुं दँ न्हापा हाकु जाकि थ्व थनया दकलय् प्रमुख मखुसां मुख्यगु नसा जूगुलिं थनया सयकडा ५०, ६० प्रतिशत मनूत थुकी आश्रित जुयाच्वंगु ख । उकिं थनया अत्यधिक बुढापाकात भविष्यया चेतन मयासें मूल रूपय् थुकी हे धुक्क (निसन्देह) जुया च्वनीगुलिं थनया नवयुवकतयूसं थुकियात प्रगति बाधक धका लांछना याइगु जुया च्वन ।

थ्व जाकि आपालं म्हो थासय् सीमित जुया, आपा तापाक्क तापाक्क प्रचाराभाव जूगुलिं थुकिया महत्वपूर्ण स्वाद काये मखंपिं ला छु नां तक नं मस्यूपिं आपा हे दनि । गुलिखे मनूतय् ला थ्व जाकि खना अद्‌भूतचाया कुटकुटी लगय्जुया च्वनीगु, हाकु जाकि धयागु शब्द न्यने मात्रं भन गय् थें गय् थें व आश्चर्य जुया थुकिया परीक्षा याना हे स्वैगु । थथे हे प्रशंगया तसकं न्ह्याइपुगु खँ दु व छु धासा शिबरात्री (शिलाचन्हय्) मेलाया बखतय् छम्ह यात्र (मर्स्या) रुवपय् दत्तात्रेयया मेला भरे यायेया लागि वयाच्वंगु जुया च्वन, रुवपया तिनरुयलय् (मोटरपार्क) थ्यनेवं आकस्मिक अनया छगू जाकि पसलय् वैगु मिखा वन । अन मियातगु हाकु जाकि-दोँ खंबले ला तसकं अद्‌भूतचाया साहूनी (पसल्या) याके साहु'ति यासें लि थत गाछि न्याना यंकल । साहूनीया कथन अनुसार व जाकि मना (थुल), जा बुइ धुंका स्वबले एकदम हाकुया व बास्ना वयाच्वंगुलिं मर्स्या घृणा व तंम्वयेका जासिचा नापं ल्ह्वना पसलय् लित बीयंवल हँ । अले साहूनी नापं चकित जुया मर्स्या (मध्यएशिया) यात हक्का धाल हँ "गज्याम्ह मनू ल्या… तुमने जाकि कहा मैने जाकि दिया तुम जा ह्यांगु जि छु सिया !" थथे हे थ्व जाकिया सम्बन्धय् आपालं लोकोक्ति दु ।

थ्व नयेगु हे चीज जूसां थुकियात रुवपदेया जक मखु भी नेपागाया सुधां तधंगु संस्कृति धाये फु । थ्व खँय् थुकिं नं स्पष्ट या ज्यापुतय् थ्व जाकिया लागि वलाचा तयेत भिगु साइत बिचा याना विधिवतं वलाचा तयेमा, व हे वलाचा छेँ य् हयेत नं जोशी क्यना भिंगु साइत बिचा याना पूजाया नापनापं भ्वय् नया जात्रा थें म्येहा ला "बाखासे · खासें खासे" याना छेँ य् हयेमा, नत्र बिघ्न जुइ हँ, सखेत्र क्यनी हँ । बाखासे थनया किसान समजया परम्परागत अति न्ह्याइपुसेच्वंगु मधूर लयूनं भरे जुयाच्वंगु लोकगीतमय उत्सब ख । थ्व बाखासे वैबले ताहाक ज्यापुत भोछुना म्ये हाहां वैगु ख । छखें ला थ्वं

थज्यागु संस्कृतिया सबिस्तार बिकाश यार्गा वैच्वंगु नं दुसां मेखें बिभिन्न आधुनिक नकल, मकलय् हुर्कय् जूपिं मनूतय्सं बिभिन्न लांछना याना च्वंगु प्रगति पथय् अबरोध हैच्वंगु दु। गुलिस्यानं ला जा, जाकि हाकु थें मन हाकुया बुद्धि भ्रष्ट जुइ यो, थी हे मत्यो धका नं पनीगु। स्वपदेया बुढा–बुढीतय्सं ला भिपति प्यपुंका न्ह्याक्को हे जोद यासां थ मस्तय्त हाकु जा नके थाकुया बल। बुढा-बुढीतय्त धासा न्हापांनिसें नइ वैच्वंगुया नापनापं थ थ छेँ या मूल आधारे जुया वैच्वंगुलिं वय्कपिंत थ्व अति हे सा, मदयेक हे मज्यू. किन्तु थौंकन्हेया मस्त खास याना ल्यासे, ल्यायम्हपिं अर्थात् नकतिनि ल्यायम्ह, ल्यासें पिदना च्वंपिं काय्-म्ह्याय् मस्तयत धासा थ्व तसकं हे मनि, अले तमय् वया थ बाज्या बज्येपिंत थ्व हे धया गृह युद्ध पिकाइगु "मनूत गुलि गुलि बुढा–बुढी जुयावइ उलि उलि हे ददंगु मसा-मसागु, सिति लागु ध्वगीगु साना वइ।"

न्ह्याम्हेसिनं न्ह्यागु हे धासां ख, ख, ख' धायेगु थ्व छगू नेपादेया, अफ्र बिश्वया सुधां अद्वितीय बिज्ञानं जागु सुसंस्कृति ख। थुकिया बिकाशय् छिगु बिकाश दु, नेपादेया उन्नति दु, अफ्र बिश्वया इज्जत दु, नेपादेया बिजोगति दु, अले दु बिश्वया बेइज्जति ।

हाकु जाकि तुयुगु जाकि सिबे नं स्वस्थकर मजुगु मखु, थ्व खँ छन्हु निन्हुया परीक्षां हे शिद्ध जुइ। हाकु जाकि अत्यन्त हलुकागु खाद्यान्न ख धका ला लोक प्रशिद्ध जुइधुंकूगु खँ ख। बैज्ञानिक पहलं बिचा याना स्वयेबले नं थ्व हे शिद्ध जू व कि गुलि गुलि खाद्य बस्तु हलुका जुइ उलि हे स्वास्थ्योपयोगी नं जुइ। उकिं मनूतय्सं हलुका खाद्य नयेमा (हलुकागु चीज बा बस्तु नयेमा) धका डाक्टर, बैद्यतय्सं सल्लाह बी। थ्व सर्वमान्य खँ ख कि हाकु जा बरु क्वा क्वा हे नयेमा; स्वाउँगुलिं उलि हितकर याइमखु गुलि क्वागुलिं हाकु जा नयेबले दिशा हे याये म्वा थ्व पाचन शक्तिया द्योतक ख। उकिं थुकिया महत्व थुया अप्पो मात्रां चाहना दयावया बिभिन्न थाय् थासय्या मनूतय्गु बृद्धि मागत पूर्ति यायेया लागि नांजापिं बंजामी ठिमोत स्वपदे चाचाहिला हाकु जाकि क्या यंकीगु। हानं हाकु जाकि बुलुचा (काति) दयेकेया लागि नं अत्यन्त उपयोगि जुया च्वंगु दु; थुकी प्रचूरता उत्पन्न याये फुसा च्यां स्वया नं मनूतय् स्वास्थ्ययात हितकर (फाइदा) याइ।

हाकु जाया महत्व अफ्र अप्पो स्वपदे-सय् बढय् जू। थ्व हाकु जाकिया जां फ्रीत अर्थात् मनूतयत गुलि पौस्तिकता ब्यू धैगु खँ ला फ्रीगु छेँय् छेँय् जुया वयाच्वंगु साधारण ज्यां हे स्पष्ट याना क्यना तैतगु दु। व छु धासा नि फ्रीगु स्वपदेशाया आपा हे छेँय् छेँय् भौमच्तय् अर्थात मिस्तय् मचा बुल धायेवं व मचा बूम्हसित निला स्वला तकं न्यंक हाकु जाकिया जा थुया न्हि स्वको स्वतुं याना नकीगु नं चलन दु। थ्व छाय्धासा मिस्तय् मचा बुया दच्छि मदयेकं व मचाबूम्ह मांम्हेसित छुं अपाय्चो थाकुगु ज्या याकीमखु, यदि धनी परि-वारयाम्ह भौ-मय्जु जूसा ला अज वैत ला ल छकु तकं कायेके बी मखु छाय् कि मच बूगु शरीर अर्थात् जिउ स्यनी धका। इपिं व दच्छि तकं गुबलें थछेँय गुबलें उखे गुबलें थुखे जुया मोजमजां बिटय् याइ थ्व छाय्धासा मचा बुइबले इमित तसकं सास्ति जुइ हँ अले इमिके च्वंगु यक्को तागत तुतय् जुइ हँ उकिं व फूगु तागतयात तनेत न्हि स्व-छाक याना

निला स्वला तक तुयूगु जा मनकुसे हाकु जा नका तइ । थ्वया कारण तुयूगु जां सिबे हाकु जां यक्को पौस्तिकता ब्यू । थुकिं नं सिद्ध जूवो कि हाकु जाकि तुयूगु जाकि सिबे पौस्तिक जू ।

हाकु जाकि मनूतसें व्यबहारय् जक महसे, अयूला दयेकेगु, थों थुइगु थें ज्यागु बांमलागु ज्या-खँय् नं छ्यलातगु दु । गुलिं गुलिं ज्यापुतय्सं ला सरकारी प्रतिबन्ध दु सां थथगु छेँय् मुरिं मुरिं थ्व जाकिया म्यात थों दयेका न्हिनसिया बजि व भ्वजय् नापं व्यबहृत याइगु सर्वसिद्ध जुयाच्वंगु दु । थ्व मनूतय्गु अन्न प्रतिया तधंगु तिरष्कार ख ।

नेपाया थज्यागु बेजोद सांस्कृतिक प्राणेश्वरयात सीमित मयासे नेपाया अथेतुं बाणिज्य सन्धि देशया थाय् थासय् थुकिया स्वाद व फाइद कायेकेया लागि भी नेपाल सरकारं थुकिया आवश्यक नियन्त्रण याना सुलभ मूल्यय् थाय् थासय् बिक्रि डिपो एवं निर्यात केन्द्र स्थापना याना थुकिया प्रचूर मात्रां प्रचार तथा सुव्यवस्था कायम याना यंकल धासा गिरय् जुगु भीगु मुलुकया आर्थिक स्थिती छगू तधंगु टेवा जुइ धैगु स्वयं जित लगय् जू । बस् !

प्यागु सिँ दुयाच्वना

—मन देवी तण्डुकार

मां मदुसांनिसें जा थुइगु पा-बो जिगु ल्हातिइ। अभ्र भुतू हे जिगु छ्यनय। च्यादँ भिदँ दयेधुंकल थौं थें जा थुइत गुबलें हे उसि मचायानि। छाय् छाय् मस्यु थौं जित जा थुइ थाकुया च्वन। सुथंनिसें दिक्क चाया च्वन। नुगलय् ब्वाला काये मफुगु मि गुनुहुँ ग्वाना च्वन। अयसां थथे मि ग्वाका च्वनां छु याये! सुयात बिइ फु जि थुकिया राप! केहेँ-किजा चिचीधिक तिनि, तमासा क्यनेगु हे जिगु ई जुयाच्वनतिनि। थथे मनय् बुलुमि ग्वला हे तुं मंमदु मंमदु स्वासा बां जुया जि जा थुइत तनखन याना च्वना। थौं ला च्वना च्वंम्ह केहेँ यात हे मता तर्कारी ल्ययेके बिया। थौं थ्व जिगु सूघ्यौं च्वमजोगु स्वा खना व हे छगू बँगलय् निकू कुँनय् भुतू च्याका च्वंपिं माइली मां, साँहिली मांपिं किपा जुया च्वन। इमिसं स्वये जि इपिं खना तं प्याहाँ वो धका मखा च्वन ज्वी सुनानं नोमवा। अथे ला मंसीर महिनाया न्ह्याइपुगु निभा न्ह्याबलें पाये दुपिं असार महिनाया वा-फय् फया च्वने छु यइ? फया च्वने मागु नं मदु इमि चान्हय् सुघ्यौं ल्हूपिं। "यो ता! आ छु याये मानि?" तर्कारी ल्यये सिधयेका केहेँ चिया न्ह्यसलं जि भसंक वन। छुं नं याये म्वाल धैगु सूचं छ्यनं हे बिया। भुतू जायक मो तया थगु नुगलय् दंक दुगु स्वसु थें। सि-का मिलय् याना छका छका याना तोजक तीजक। तर थौं सिं नं मिलय् मजू। गुबलें भ्यात्त जुइगु, गुबलें थस्वइगु, गुबलें मिलय् जुइ थें च्वन कि दुनावइगु। दिक्क जुल। भुतू प्वालय च्वंगु फुक्क सिँ लिकया। सिँ भचा तत-का जुया च्वन। चुकय् यंका चुफिं भ्वा भ्वा पाला सिँ कुचा कुचा जुइक फाया। "ह आतिनि च्याइ का" धका मतिइ तया सिँ थत यंका। भुतुली सिँ मिलय् याना। मोया घोने मकलय् च्वंगु मि प्वंका अले पुया बुलुहुं पिलिपिलि च्यात। जा व केँ घछुना। लाँहमाय् मसला तया निना नापं थगु नुगलय् अतीतया बिस्मृति नं निना स्मृति वया च्वन—"हरे! जिगु कपा जक गुलि याकन ह्वगंगु! थ्व भुतू हे जिगु जीवनया बाखंया छ्यं जुल। जिगु कहानी, प्याखं हे थ्व भुतुली च्याना च्वन। अले ज सि, केँसि घछुछुं हे जिगु बाखं क्वचाया वनीन।" मि ला मच्या खनी! कुँ वया च्वन। जिगु हियूगु मिखां जित नुगलय् छको कुतिं न्यात। सिँइ मचिकं लुना बिया। सलाइ छपु नं किया तया बिया। ह्वानाक्कमिक च्यात छत्थुं बल्लाम्हेस्यां निर्बलतयृत ह्येका वनीबले थें। जि थाराक्क न्हुल ग्यानापुगु मिया स्वापा खना। उकेया घोने मेगु सिँका नं तया बिया। जि हानं अतीतया धकिं उला वर्तमानया कोथाय् दुहाँ वना। "सुयात कने थ्व जिगु जोगु बाखं! सुया न्हायूपं दु? सुनानं बिचा याइ ला तुंया ब्यांचिया पिनेया संसार स्वयेगु गुलि

लालसा दु जुइ धका ? छु वं जक प्रयत्न मया जुइ ला तुन्छि प्याहाँ वयेत ! तर व गथे फइ ? वयात बिबसतां गोर्खालौरी तया तगु दु । वया नुग गुलि छ ? उफ् ! जि थ्व दुग्यं किपायात गथे याना क ये ? अले सुयात कने ? बौयात कने धासा न्हूम्ह चिरिमां न्हूगु पंजलय् जिपि स्वम्हं हाना मदुपि भ्रंगत जुया च्दाहां वने माली अले ला भ्रन ?! अले ला भ्रन शिक्षित जुया नं अशिक्षितया रूपय् धधस्वागु कम्हालय् च्वना च्वनाम्ह जि छु य ये फै ?" 'अय ! सुमन ! मि सिना कुँ वगु गत्रायन जाय् धुंकल । मि मच्याकुसे छु याना च्वनागु ?" माहिली मांया सलं जिगु न्हाय्पनय् करेन्टं ज्वन । मि ला मचिकं फुइवं हानं सित खनी । काचाकाचां थूचा कया मिइ भू भू पुया । मि मच्या । मिलापू खोंयात छको स्वा स्वा याना हानं मि पुया । अय्सां मि मच्या । बैगलय् च्वनां च्वने मजीक कुँ दंक जुइधुंकल । मेगु निप्वा भुतुलि नं उलि छप्वा भुतुलि ति कुँ प्याहाँ मव । छु याये छु याये जुल ! तं प्याहाँ वल । जा बुके लिबाय् धुंकल । मतच्या-थलय् च्वगु मचिकं हानं फुक्क मोय् प्वंका बिया हानं मेगु सलाइ किया तया बिया. न्हापा थें हे हयेकाया च्यात भचा जायका हानं मि बुलुहुं सिना हे वन । मि सि हे सित । न्हाँय् न्हाँय् ख्वये मा ते वल । मि पुपुं कथु हिइसे च्वना गना वल । छ्यं कपा वाँइ वाँइ स्यात, म्ह हरन्त जुल । तर प्यागु सिँ च्याके मफु । सुथसिया गुना थाये धुंकल तर जासि, केँ सिइ च्वंगु ल हे लुमुलुमु लक हे धागु मखुनि । अथे ला सिँ भुतुली पना तयागु नं स्व अय्सां सिँया दुग्यनात हे फूचायेक प्रकृति प्याका तये धुंकल ।

माइली मां साँहिली मांपिनि जा बुका नं थि स्याये धुंकल । जि स्वया गुलि लिपा एस. एल. सि. पास याम्ह माहिला बाया म्हाय् बिश्वविद्यालय् च्वं वनीम्ह निलम "यो माँ ! जा याकन ता, बस् छुटय् जुइ" धाधां समा याये सिधयेका थाहाँ वल । साँहिला बाया म्हाय्, कायूपि नं स्कूल, कलेज वनीपि फुक्कं जा नवल । इमिगु पहचह खना जि लाति जुया तोल्हे चाया स्वया च्वना । थत थम्हं तंका झुमिइ थंके बिया च्वना । प्यागु सिँया कुँ धाये ला, थगु हियूगु नुगया परिणाम धाये ला जिगु मिखा गोर्भेरा जुल । प्यागु सिँ पुया मि च्याकेगु ला जिके शाहस मन्त । "छि, सुमन तताया ला खाली कुँ वयेकेगु ज्या सिबे मेगु छुं हे ज्या मदु का !' धका जा नया च्वंम्ह निलमं ख्या याना धाल । तर वं ख्या याना धासां भौचिया ख्या छुँ या नी जुल । घा सिचुकेत तीजक फूफू याना स्वांपूसां भ्रन घा हिइया वइगु घा जुम्हेस्यां हे जक सिइ । निलमं थुलि धागु ला जिगु नुगलय् मि मलखं कल । छु धाये छु धाये. जुल । जि थुलि धया– छु याये ले, निलम, छिपिं थें मामं गंगु सिँ दुया बुका तगु जा नया ज्या यायेत जमिगु कपालय् किया तगु मदु । थथे हे मिखां ख्वबि सो सो वयेक कुँ वयेक प्य गु सिँ जक दुया च्वने बाहेक मेगु ज्या मदु ।" न्हाथेसां व नं छम्ह सफूया नाता हे मखा ! जिगु खँ न्यना वं छुं नं लिस मब्यू । केहेँ व किजा नं स्कूल वस पुना जा नयेत थहां वल । तर कुँ जक वोगु भुतू खना निम्ह निग थां जुल । जा नया च्वंपिनिगु ख्वा छको स्वत । व हे कुँ वगु भुतुया न्ह्योने जिगु लिफक फयतू वल । जिगु नुगलय् भ्रन हाकुसे ख्वातुसे च्वंक खसु थाहां वल । थुबले हे मौनता भंग याना केहेँ नं थगु क्लासय् च्वनीम्ह जा नये सिधयेका स्कूल बनेत्यंम्ह साँइला बाया

म्ह्याय्यात "बिना तता ! थौं जित थाय् छको कया-
ति म्हैं !" धका धाल । "मफु मफु ! सुयां भ्वाति
मखु जि थन, थाय्थी कया तयेत" धका झके जुजुं
साँहिला बाया म्ह्याय् क्वहां वन। केहेँया ख्वा
जिल्ल जुल। तहाकयेक व ख्वाउँक झुका तल।
म्हातिका ख्यूँका क्वल्हुत। "यो ता, जिपिं हाफ
टाइमय् जा नवये म्हैं ?" धका केहेँ, किजा नं
स्कूल वनेत क्वहां वन। जि न्ह्यू नं धाये मफु, मन्ह्यू
नं धाये मफु। छखा छेँया छगू हे दबुली, छगू हे
इलय् आकाश व पातालया निगू दृश्य खना जि
निर्जीव लोँह व अप्पाया मूर्ति जुया च्वना।
आलपं हे अस्तजलय् तया तम्ह रोगीया थें जित
हिकु थाहां वल। "जा बुत ला हां, सुमन !" धाधां
बा नं थाहाँ झाल। काचाकाचां ख्वबि हुया बाकु
छिना हिकु पना कुं ख्वबि बोम्ह थें पह याना हानं
मि पुया। "हत्तेरि का आ तक जा मवू नि ला ?
थौं झन भचा म्हापां वने मा धयां...!" भचा दिक्क
चागु भावं धयादिल। "सिं लैंचा थें बाच्या वाच्या
प्या मेगु सिँ नं मदये...!" थुलि जिगु म्हुतुं भचायेक
हे प्याहां वल। जिगु शब्द ख्वखना सलं फूचागु
खन ला छु थें बानं जिगु ख्वा छको तुंक स्वयादिल।
सुम्क प्याहां तुं झाल। जि हानं व हे प्यागु सिँ
सकभर च्याइगु किसिमं मिलय् याना च्याकेत कुत
याना च्वना। मयानां नं छु याये मेगु च्याकेत दुगु
मखु ! न्याना हयेत ...। "बि जि च्याका बिइ, ज्यापु-
चिया पस्लय् निकले सिँ थिंका नि हया, कन्हे कंस
तलब वइबले पुला बिइ।" धाधां कलेचा सिँ निकले
ज्वना बा भुतुली व्दाहां झाल। जिं तोता बिया।
भुतुलिइच्वंगु प्यागु सिँ फुक्क लिकया व कलेचा
सिँ तल, मि छको पुल। गंगु सिँ हे मखा। च्यायेत
छु मा। व्हानाक्क च्यात। व प्यागु सिँयात लखं
लुना स्यात। "झवाई इ..." स वल, स्वये हे कन्ना-
चाइपुसे च्वंक मां सीम्ह मचा दुरु त्वने मखना ख्व
थें। न्हाच स्वया अप्पो हाकुक स्यार्क कुँ थाहां वल
दिपय् सी मुका खरानी ल लुइबले थें। छाय् छाय्
मस्यु व च्याये भकुसां बच्छि बच्छि फुना हाकुक ह्यंगा
जुइ धुंकूगु मिलाखों खना जिगु मिखाय् ख्वबि सो
सो वया च्वन। "खन मखा, सुमन ! छं जिगु
जीवन ! आ छिमिसं जित च्याकेत गुबलें कुत याइ
मखुत हला ?" धका मिलाखोंनं थगु नुग ब्ला
च्वं थं जिगु न्हायूपनं ताल। झिदँ न्ह्यो पाखाकुँ
थना कुँ ह्वाना ह्वाना वयेक भाजनय् स्वथना निर्जीव
मांया देह नापनापं च्यंकूगु मिलाखों जिगु मिखाय्
चाचाहूवल। मिखां पाखा हाल। आलपं जि मिखा
तिसिना बिया। तर। सुनानं मखं। लिपा बोम्ह
कलेचा-सिँ व्हाना व्हाना च्यागु स्वया थ लखं
स्याका चातवाना च्वंम्ह मिलाखों स्वस्वं उके थ
दुबिना च्वंगु खना। व मिलाखों न्ह्याथे यानासां
च्याका हे छ्ये मास्ते वल। बा दना ल्हा स्यू झातले
जि तीजक व मिलाखों कया तया बिया। बानं
"लिबाबले व प्यागु सिँ तयेमा ला ! आयात उलि
सिँ गा हे गाइ नि। मखुसा तर्कारी नं दयेके स्वाल।"
धाधां हानं प्यागु मिलाखों लिकया कसिइ बांछ्ये
हल। जि बैगया छपा किपा जुया स्वयाच्वना। व
प्यागु मिलाखों व सिँ गुबले च्याये फै ? अले गुबले
फुइ धका आयबुया ख्वाउँक झुसुका छको तया।
मखु, हन्चा, कन्हे, कंस ला हानं थ्व हे प्यागु सिँ
मदुसें हे गाइ मखुनि धका न्हापुइ कुतिन्यात। "थथे
प्यागु सिँ हे जक दुया च्वनेगु हे मखा जिगु
न्हिज्या !" धका नुगलय् कुतिकुति न्याकाच्वना ! ❁

जिगु नुगः दुने सुं दुपिनाबिल

—आर. के. तुलाधर

गुलि कविता जिं च्वय् धुन ज्वी,
मस्यु गुलि म्ये नं हालेधुन ज्वी ।
तर,
जिगु नुगलय् सुं दुपिना हे च्वनतिनि
थ्व फय् थ्व चाया सवाः जिं गुलि काय् धुन
तर, कनेमफु स्वैतं जिं ।
क्षणिक न्हिला त्याय् क्याःगु ख्वः सुयाकें
ब्याजया नामं ह्मसुकाः सिबे पुले मफुनि ।
गुलि सुपाँचं जिगु नुगः भूंवल
उलि हे ख्वबिया रूपय् हाय् के धुन ।
अय् नं,
थ्व मिखाय् असार महिना फूगु मखुनि
शैशवया न्ह्याइपुगु दिनं
बसन्तया छभ्मा फसं
जवानिया रंगीन क्षण नं
जिथाय् वय् ल्वःमन थें
जितः नमतुसें वना बिल
पलाः तय् वं थ्व थासय्
भिंभ्मांदंक आमैया चां पाच्युंवल
गुलि प्यंकेत सना वैत जिं
प्रायश्चित जक थाय् माल

ख्वबि दुनेया सवाः जि

—सुश्री दिव्या तुलाधर

पिलुइ मद्याः जि सुनानं खनी धकाः
थ्व न्ह्याइपुगु ख्यलय्,
थःत ल्वःमंकाः न्हिता च्वपिं
जितः खनेवं तक्क दी धकाः ।
थ्व शान्त जुयाः न्ह्यानाच्वंम्ह खुसीचा
भावाबेशय् वयाः थःगु लँ ल्वःमंका
तंचाम्ह मे थें सना ब्यूसा
सुनानं जितः सरा बी ला धकाः ।
हेलाया पात्र खः जि गनं
तर नं नुगः घाःया जि स्वया मेगु भाषा छु दु थन ?
ल्वमगु नुगलय् पल्पसा जि जुइवं,
ग्यानाः सुं दिना बी धकाः ।
न्हिलाया खुसीबाःलय् ल्वःमंकी जितः
सुखया जलय् घाःया किचः तंकी
ख्यूँगु ख्यलय् ला जितः हे लुमंकी
थुगु ख्यलय् जि लुमन्त हे जुया ब्यूसा,
छंगु न्हिला हे हिहिलनाः ख्वैबी धकाः
पिलुइ मद्याः जि सुनानं खनी धकाः ★

नुगः दुने सुलाच्वंम्हसित
न्हिकाय् त सना जिं गुलि
तर,
भन दुनुगलय् हे दुपिनाबिल ।

—★—

मांयात पौ

नोभेम्बर २४, १९७२

योम्ह मां,

थौं थें न्यागु थ्व ईयागु भचा चिचिधागु तर निभा तन्न त्वयाच्वंगु मन हे याउंसे च्वंकीगु दिन खना नेपालय् च्वनाबले झीगु जस्ताय् च्वना निभा पापां स्वन्ति ल्यं दनिगु भोगत्या, चाकुसि आदि स्यंका, भे भे लिकाकां चि-मल्ताय् थुना मे न्यायेकु न्यायेकुं नयेगु लुमना वयाच्वन। अले हाकनं म्हय् चिकं बुला, छ्यनय् गा अथवा छुं तया निभा पाना आराम कया च्वनेबले पाउँसि—झमसि, खाइसि आदि चायागु चिगोगु भ्यगतय् ह्याउँक मल्ताचुं, चिचुं व चिकनय् वाला नयेगु लुमना वबले म्हुतु छप्वातं ई जायावल। धात्थें, म्हिग व थौं थें न्यागु दिन थ्व बिदाया दिन नाप खूब मिलय् जू।

अं, म्हिग व थौं जिमित Thanksgiving या लागि बिदा बिया हगु। बिदा धका स्कूलया ज्या फुक्क लोमके दुगु ला मखु नि। धाये माल धासा मास्टरतसें "का छिमि ला बिदा जुइगु जुल, अय् जुगुलिं बिदाबले थ्व थ्व पाठ याना हिँ" धका झन अप्पो अप्पो ज्या बीगु। अय् जूगुलिं थ्व बिदाय् बिदा धका मन याउंसे च्वंका जुइ दइगु समय मखु। तर अयसां क्लासय् वने म्वागु व न्हिंन्हियागु रुटिन अनुसारं जुइ म्वागुलिं भचा हलुका चायेमा।

थ्व बिदाया लागि म्हिग सुथय् जो (Joe) नाप वयागु छें वना। वयागु छें फिलादेलफियां अथे हे २० माइल ति जक तापा। इपिं च्वनीगु थाय् खूब न्ह्याइपुसे च्वं। शान्ति वातावरण, हाहू धयागु छुं मदु।

जोया परिवारय् बा, मां बाहेक थ्व पर्वया लागि वया काकी व बजे नं थन वयाच्वंगु। इपिं फुक मज्जापिं मनूत ख। जोया दाजु छम्ह व केहेँपिं निम्ह दु। चिधिकम्ह १२दँ दुम्ह ललना थें हे अस्य व हिसि दु।

आपा हे अमेरिकनतय् Thanksgiving धका म्हिगया दिनय् जलाखलात मुना तधंगु भ्वय् थें नइगु। व चलन झीथाय् नखत्या थें का। तर जोयागु छें म्हिग तधंगु भ्वय् मन्यायेकू। इमि कंस आइतबारखुन्हु अथे यायेगु विचा यानाच्वंगु। म्हिग जिपिं जक फुकस्यां भ्वय् नया गफ सफ याना च्वना। जोया मां खूब न्ह्याइपुसे च्वंम्ह मिसा—खूब ख्या यायेमा। इमि फुकस्यां यक्को प्रश्नत न्यन। जि नं न्ह्याइपुसे च्वंक जवाफ बिया च्वनागुलिं इमि ला जित त्वते हे मास्ते मव। जो व जि मेपिं पासापिं नापलावने मागुलिं बह्न बह्न पिहां वना।

थिपिं मनूत, न्हापा धायेधुं थें खूब न्ह्याइपुसे च्वं। खाना नं खूब साक्क दयेके स। छता जक छु

मञ्यू धासां थिपिं फुकं भीथाय् नेपालय् बुढीपिं बजेपिं थें। न जक यक्को नकीगु। न्ह्याक्को नसां हाकनं हाकनं साया बीगु। नये मफु धयां हे मञ्यू। म्हिग बहनी ला व नकू ध्व नकू धइगु हे मदु का, छु धाये। बहनी थने न्ह्यो ला सनां सने हे मफु। अले पासापिं नाप ख्वे थुखे चाहिउ वना। लिपा तिनि भचा पचय् जुइधुं का ठीक जुल। छु धाये का।

थौं लिबाक्क थना दनाबले १२ बजे ति जुल। लासाय् च्वँच्वं स्कूलया पाठ फुकं लुमनावल। तर, लासाय् च्वनेबलेयागु आराम व मज्जायागु बल स्कूलया पाठ यायेगु सिकं यक्को जूगुलिं स्कूलया पाठ यायेगुया लागि जित लासां थमेत जिगु मन हार नल। भचा ताउ जासेंलि अन्यागु ताल मजिल बा धका काचाकिचि दना। तर मनं गुलि काचा-काचां सने मास्ते वयेकूगु ख उलि लहा, तुति काचा-काचां मसं। बिस्तारं लासाय् पयतुना। छखें बिचार वल—मास्टरत ला धात्थें राक्षसत थें हे ख। बिदा धयागु आराम कायेगुया लागि धका ख, स्कूलया पाठ यायेगुया लागि मखु। थन्यागु तं जक चायां छुं ज्या मजू खनी। "तं पो थके मरि-पो कंकियाके" धया थें जक। अय् जूगुलिं बिस्तारं दनादिना, ख्वा सिला कफि त्वना, जो व जि आख ब्वने धका तमतयार जुया। सन्ध्याकाई जूबले आख ब्वने नं म्हाइपुसे च्वनावल। अले ध्व चिट्ठी च्वया का। थयूक बिचा यानाबले मांयात चिट्ठी मच्वयागु नं यक्को हे दत धका ध्व चिट्ठी मांया लागि नेबा भासं च्वया च्वना। मञ्यू ला ?

कन्हय् जिमि डर्साइन्स् कलेजयाम्ह पासा छम्हस्या ब्याहा जुइगु। कन्हय् न्हिच्छि ब्याहालय् ब्वगय् जुइ माली। व जिमि खूब मिलय् जूम्ह पासा ख। मेमेपिं डर्साइन्स्यापिं पासापिं नं यक्को वइ-तिनि। खूब मज्जा जुइ थें च्वं। ब्याहाया लागि टाइ, सूट फिना चतक्क च्वंका वने मानि।

मंगलबार बहनी छता गजबगु खँ जुल धयां। अथे हे साढे दस बजे ति जित फोन वल। सुनां फोन याना हगु स्यू ला ? ह्नाज्य भाजु. दीपक बाबुं का। बल्ल बल्लं का वं खबर यागु। दक्कोलय् पहिला छको ब्वबिया। दाजु धयां ज्यू ला मखु ला, ठीक नक्सां ज्या–खँ मयासेंलि ? तर बास्तबय् जित ला खूब हर्ष जुल नि। जिपिं निम्ह १½ घन्टा तक्क ला गफ याना च्वना का। वं St. Louis Missouriइं फोन याना हगु। देढ घन्टा तक्क खँ ल्हानागुया धेबा वया यक्को तुल ज्वी तर अयूसां नाना रङ्गी ग्वाचय् खि थागु खँ ल्हाना च्वनागुलिं खूब मोज पिहां वल। जिपिं X-Mas बले नापलायेगु प्रोग्राम दयेका। वया गन्यागु बिदा दइ मस्यूनिगुलिं व थन वइगु ला जि वयाथाय् वनेगु ला छुं पक्का मजूनि। तर जिपिं नापलायेगु ला पक्का हे याना। व थन वल धासा फायदा छु दइ धासा थुखे पत्ती यक्को नेपालीत दु कूल चन्द्र, गोबिन्द आचार्य, माधव शर्मा (छिमिसं वयात म्हमस्यू) आदि। थुखे वल धासा वंगु बर्षय् क्रिस्मस् बलेयागु थें न्यागु Reunion जुइ। न्ह्याथे हे जूसां ह्नाज्य नाप खँ ल्हाये दइबले न्ह्याइपुसे हे च्वनी। वया ज्या ला मजागु हे थें च्वं। भचा यक्को मिहेनत यायेमा थें च्वं।

दीपक नाप Iie या बारे नं खँ ल्हाना। वं नं मेपिसं धा थें कलेजय् Accept जुइधुंका तिनि Iie यात खबर ब्यु धाल। वया भनाइ स्वयेबले Agricul-tural Engineering पाखे वनेगु खूब बेस जुइ

थें खनेहु।

छता न्ह्याइपुसे च्वंगु खबर न्यंके का, मञ्यू ला ? वंगु शुक्रबारखुन्हु कूल चन्द्र जिथाय् वगु। वं माइक फर्सट थन फिलादेल्फियाय् च्वंच्वंगु दु धैगु न्यना हं। जांच बुझ याना वयात फोन याना। धात्थें व फिलादेल्फियाय् ज्या यानाच्वंगु खनी। वयाके जि तमलया बारे न्यनावले वं लाखय् जित पत्तालगय् याये मफया च्वंगुलिं ब्यूवये मफुत धाल। अले कन्हय् ब्यू वये धाल। धात्थें कन्हय्खुन्हु जिगु छेँय् वल। जिपिं फुक च्वना गफ याना च्वना। वं Agricultural Dept. तय् ज्या यागु खनी। वयाके Agricultural College या बारे नं न्यना। वं तमल नं हल। बाफरे ! तमल ला खूब हे धाघरानगु खनी। जवय् च्वंगु ला दक्कोलय् खास। भचा तगो जूगुलिं ला छाय् मस्यु, स एकदम हे सफा। तमलया बारे छता खँ कने धयागु का। जि नेपालय् दुबले तमल दयेकूम्हेसित ला जित अपाय्चो बिश्वास दु मजू। भ्रीसं न्यानागु तमल एकदम हे श्वाथगु का। थन ला जिमि सितार थाइम्ह पासायाके खूब बांलागु तमल छजो दु खनी, वयाके तिनि न्यय् कया तया। आ थुगु तमल वसेंलि थुगु बांलागु जुसेंलि वयागु लित बिया छ्वया। बाम नं खूब सेलासेच्वंगु, बांलाना चितिक्क च्वं। जित थ्व तमल ला खूब हे यो जू।

किरणया हालखबर अपाय्सकं ठीक मन। वंगु हप्ताय् वं छेँय् वनेगु बारे खँ कंबले जि ला गजब जुया च्वना। वयागु थन वया छु छु यायेगु योजना ख व फुकं ठीक नक्सां मवन खनी। वयात लाखय् टूरिष्ट भिसा जनवरी १० तारिख तक्क सिबे अप्पो बी फइ मखु धाल हं। जनवरी १० तारिखया भित्रय् छुं स्कूल अथवा कलेजया पाखें Admission जूसा तिनि Student Visa कायेदइ। तर वया धापू कथं व सम्भव मदु। अले वयागु बिचार छु धासा, जनवरी १० तारीखया भित्रय् ला बने मालीगु हे जुल। तर वयागु जिगु थें न्यागु टिकट दिसेम्बर १० तारिख तक्क जक म्याद दनिगुलिं दिसेम्बर १० तारिखय् लिहां वनेगु बिचा याना च्वंगु। अन्यागु खँ न्यना जित ला अपशोच जुल। अले जिं वयात धया अथे छत्थुं पक्का याये-मते। दिसेम्बर १० तारिखय् वने मासां, अबले तक्कया भित्रय् छुं मेगु उपाय दुसा कोशिश याये धका मा। बिचरां छुं यायेगु उपाय मखन। अले जिं व नाप बांलाक खँ ल्हाना उखे थुखे मनूतय्त फोन याना। थन च्वंम्ह Foreign Student Advisor नाप नं खँ ल्हाना। वं नं उखे थुखे फोन यात। अक्क निगू स्वंगू समस्या तच्वगु हे दनि। व हल यायेत मुश्किल जुइ फु तर कोशिश यानां तुं च्वनागु दनि। स्वये, छु जुइ। शायद, किरण लिहां वने माले फु। अन्यागु धयागु न्ह्याइपुगु खँ मखुनि। वया पासापिनिगु न्ह्योने नं बांलाइ मखु। हानं व थन दुबले नेवा भाय् बरोबर ल्हाये दु। व नं मदइगु जुल। भचा अफशोंचगु हे खँ ख तर थ्व घटनां छुं मनूत होशियार जुया वइ छायधासा नेपालय् च्वंपिं आपा मनूतय् बिचा याइ थें अमेरिकाय् जक थ्यन कि मेगु फुकं ठीक जुइ धयागु खँ बिल्कुल हे ठीक मखु। अमेरिकायागु Beaureucracy व Selfishness थें न्यागु नेपाया Fxploitivity सिकं तचो। धापूया मतलब नेपालय् च्वंपिं मनूतसें गुगु नक्सां अमेरिकायगु बिचार याना तगु ख व पायूछि मजू। थ्व ला जि न्हापा न्हापा नं यक्को

हे दोहरे त्यहरे याना च्वया हये धुंगु दु नि । न्ह्याथे हे जूसां तबि जिगु बिचारय् किरणयात मदत यायेगु जिगु कर्तव्य ख व बयात मदत यायेगुलिइ जित हर्ष हे दु धायेमा । अय् जूगुलिं फञ्छिफत्तले दिसेम्बर १० तारिखया भित्रय् छुं यायेगु स्वये, मञ्यूसा छु याये, मखु ला ? जिगु छें च्वनीम्ह छम्ह Sally धयाम्ह मास्टर जुइत ब्वना च्वंम्ह विद्यार्थी दु । वं थौंकन्हे अनुभवया लागि हाइस्कूलय् ब्वंका च्वंगु । जिं बयात थ्व समस्या कना । अले किरणयात दच्छि हाइस्कूलय् छ्वया Visa फेरे यायेगुली गुलि सम्भावना दइ धयागु खँय् बुभय् यायेत बया हाइस्कूलय् Foreign Student Advisor नाप खँ ल्हाना स्वल । सोमबारखुन्हु किरणयात ब्वना हिँ धागु दु । छु जुइ स्वये नि ।

छिमित थ्व खँ कना थें नं च्वं, मकना थें नं च्वं । अय्सां कने का । लच्छि ति न्ह्यो थन राहुल धयाम्ह भारतयाम्ह सितार थाइम्ह वोगु । वैत तमल थाइम्ह छम्ह मालाच्वंगु । वं जित फोन यात । वं धाल —बया छथाय् निथाय् सितार थायेगु बिचार दु, तर तमल थाइम्ह मदुगुलिं जिं थानाब्यु धाल । जिं ला बयात धया—जिं तमल थायेगु यानागु दच्छि हे मदुनि, जिके अथे पिने Concert य् थायेगु शक्ति हे मदुनि । अथे धयाबले Concert य् थाये मंमदुसां बयाथाय् छको बा, स्वये नि, गय् च्वं धाल । कासा का, थ्व बांलाक सितार थाये सम्ह नाप थायेगु मौका छाय् गुमय् यायेगु धका बिचा याना बयाथाय् वना । जिपिं निम्हस्यां थाना, व ला घाघरान नक्सां थाये सम्ह खनी । अले बयात जिं थाइगु नं योगु जुल—खूब सेल्ला हँ । वं जित Concert य् थायेफइगु बिश्वास लगय्यात । कासा का धका, शुबले हे बहनी ८ बजे शहरय् थावना । खूब न्ह्याइपुसे च्वन । अले लिपा वं धाल—ब हे बहनी वया WMMR धयागु खूब नांमुदगु रेदियो स्टेसनय् थायेगु प्रोग्राम दु, जिं नं व नाप तमल थानाब्यु धाल । जिं नं कासा का थाना हे बी धका थाना बिया । थाये न्ह्यो काचाकाचां जिमिथाय् छें च्वंपिन्त फोन याना । इमि नं न्यने खूब मास्ते बयेका च्वंगु । छम्हस्यां ला टेप नं यात । व जिं छिमित छन्हु छ्वया हये का । तर खूब हे न्ह्याइपुसे च्वन । कन्हय्खुन्हु नं जित मेगु Concert य् थानाब्यु धाल तर जि ला अथे न्हिं न्हिं थावनेत टाइम गन दु धका, जाँच दु धका धया बिया ।

जिगु पाखें हालखबर उलिचा बाखं थुलिचा का । आ छिमिके न्यने का खँखिँ । थौंकन्हे ला भ्वय्भी खूब तच्चो जुइ । भ्वय् जोरे यायां, लं सुसुं अय्ला कांकां लिमला जुइ । छिमि भ्वय् नइगु थ्वँ त्वनीगु, फलफुल नइगु लुमंकु लुमंकुं ई हे चुकुचुकु वं का जि । का का मोज या । तर, मोज यायेगुया बिषय् जित चिट्ठी च्वयेगु लोमंकेमते । ग्व, मांनं ला चिट्ठी छपु हे च्वगु मखु । ललनां नं मच्व । निगू लाइन जक जूसां च्वया हिँ ले । बाज्या-बजेया छु खबर दु । मोहनिया गुलित भुतुमालि ब्वयेका ? स्वन्तिइ किजापूजाबले गय् च्वं ? नखत्या ब्वनाबले सु सु वल, सुनां छु छु धाल ? थन्यागु ला मांनं धका न्ह्याइपुक च्वया हये स । बानं रत्नदाइयाथाय लिमला लिमलाबले जिगु प्रश्नया जवाफया निम्ति वंगुलिइ जि सदां कृतज्ञ जुइ । हानं प्रश्न ला यक्को हे दनि, लिपा न्यना हये ।

छता खँ, जि नेपालय् दुबले मनूत नापला-वनापिं सुइतं च्वया हये मफुनि, सुइगुं लागि छुं

याये मफुनि। जिगु बातावरण, अवस्था गन्यागु जुया च्वन छको कना ब्यु। व आ वइगु Semester य् छु यायेगु, स्वयेगु पक्का जुल धका धयाब्यु।

आ ला, तस्कं हे लिबात। बिदा ब्यु। कन्हय् १० बजे ति हे दने मानि। राम, राम !

कायभाजु,

बिलिखि (रूपक वज्राचार्य)

—★—

"बुद्ध-धर्म हे स्वतन्त्र चिन्तन"

—बद्रिमाया मानन्धर

बुद्धया आपालं बिशेषता दु। उलि मध्ये छगू ख स्वतन्त्र चिन्तन। मानव समाजया विकासया निर्ति स्वतन्त्र चिन्तन परमावश्यक जू। संसारय् मेपिं सुं हे शास्तातसें मब्यूगु स्वतन्त्र चिन्तन गौतम बुध्दं थ अनुयायी श्रावकतय्‌त बियाबिज्यागु दु। थ्व छगू अतुलनीयगु वसपोलया गुण ख। बुध्दं मेपिसं थें थत थम्हं गुबलें नं सर्वज्ञ धया बिमज्या वसपोलं धाक्को फुक्कं सत्य ख, मेपिनिगु असत्य नं धया बिमज्या। वसपोलं धागु धका छत्थुं मिखा तिसिना बिश्वास याये मागु मदु धका कालामयात उपदेश नं याना बिज्यागु दु।

छन्हुया खँ ख। बुद्धयाथाय् कालामया मनय् शंका दुगु जुया प्रार्थणा यात कि गुलिं गुलिं श्रमण, ब्राम्हणतसें थथगु मत हे जक सत्य, मेपिनिगु असत्य धाइ। अले कालामयात बुध्दं धया बिज्यात कि शंका ज्वीगु थासय् शंका जुल ठीक हे जू। थथे भ्रम ज्वीगु स्वाभाविक हे ख। उकिं छिमिसं सुयागुं खँ चाहे बुध्दयागु हे थजु केवल थथेया कारणं स्वीकार यायेमते।

हे कालाम, गथे लुँ-वह मिइ छुया परीक्षा याना स्वयेगु ख, अथे हे न्ह्यागुं, न्ह्याम्हसिगुं खँ नं थगु स्वतन्त्र न्ह्यपुं जाँचय् याना मस्वयेकं बिश्वास यायेमते। थगु न्ह्यपु रूपी ताल्ज्वी ल्हना स्वया थ्व भिंगु ख, लिपा थ्यंकं हित ज्वीगु ख, जीवनय् उपयोगी ज्वीगु ख, सदांयात ल्योगु व पालय् याये फैगु ख धैगु थूसा जक स्वीकार या धयाबिज्यागु दु। उकिं बुद्ध-धर्म हे स्वतन्त्र चिन्तन ख धइगु खँ थ्व खं स्पष्ट सीदु।

छगू मेगु नं स्वतन्त्र चिन्तन थ्व ख – छगू समयय् बुद्ध नालन्दाय् पावारिक अंया बगीचाय् बिज्याना च्वंगु जुया च्वन। अबले निगन्थनाथ पुत्रया प्रमुखम्ह शिष्य उपालि धैम्ह तिर्थंकर गौतम बुद्ध नाप शास्त्रार्थ यावल। शास्त्रार्थ बुत अले उपालि बिन्ति यात – भगवान, छपिनिगु न्हापायागु उपमां हे जि सन्तुष्ट जुया। बिभिन्न प्रश्नया व्याख्या भारि नक्सां बांलाक याना बिज्यात। आश्चर्य भन्ते, अद्‌भुत भन्ते, लँ द्वना च्वंम्हेसित लँ क्यने थें, क्ष्यूँसे च्वंथाय् मत च्याका बी थें जुल धका उपालि थनि निसें बुद्धया शरण गत उपासक भापिया बिज्याहुँ धका प्रार्थना यात। थथे हे बुद्ध स्वतन्त्र चिन्तन जूगुलिं उपालि थगु मनय् च्वंगु शंकायात बुद्धयागु न्ह्योने तया ह नं हानं प्रार्थना यात। अले बुध्दं थ्व नं धयाबिज्यात कि बांलाक बिचार गाका न्ह्यागुं ज्या याये सयेकेमा। उ ल जक मखु बुद्धिमानि जुया बांलाक थ्वीका, सीका जक हे न्ह्योने पलातयेगु ज्यू।

थ्व खँ न्यना उपालिया मन भन हे सन्तुष्ट

व प्रसन्न जुल, छाय् कि भगवानं हे धयाबिज्यात बांलाक बिचार याना ज्या यायेमा धका। मेपिं तिर्थंकरतय् जि थें ज्याम्ह तधंम्ह श्रावक दुबले नालन्दा छगुलि ध्वजा-पताका ब्वयेकीगु। तर गौतम बुध्दं ला उपालियात धयाबिज्यात बांलाक ध्वीका जक बुध्दया शरणय् वा धका। उकिं उपालि निकोलं नं बुद्धया शरणय् वन।

भगवान बुध्दं हानं आज्ञा जुया बिज्यात कि उपालिया छेँ व परिवार तदँमछि हे निगन्थतय् जजमान ज्वी धुंकल। उकिं अपिं छेँय् वइबले अमित दान नं बी मखु, सत्कार नं याये मखु धका मती छता तयेमते नं धयाबिज्यागु दु। थ्व खं याना उपालिया भन हे मनय् प्रभावित जुल, भन बया मन क्वातुल। उपालि न्यना तगु ला बुध्द-यात जक दान ब्यु, मेपिन्त बीमते। तर, बुध्दं धइबिज्यात निगन्थतय्त नं दान ब्यु धका। उकिं सीदु बुद्ध गुलि उदार व श्रेष्ठ जू धइगु। उपालि स्वको तक नं भगवानया शरणय् वन।

बुद्धं थ शिष्यपिन्त थथे नं आज्ञा जुया बिज्यागु दु—थ्व धर्म (सन्दिट्ठिक) थन हे, थन थ्व हे जीवनय् फल बीगु ख। दुखं मुक्त ज्वीगु जुसा, छिमित भयातुसा, थाकुसा मथयेक ज्वना ब्वने मागु मदु, "कुल्लुपमाहं भिक्खवे धम्मं देसमि नित्थरणय नो गहणाय" अर्थात जिं छिमित दुंगाचा थें जागु धर्म उपदेश याना, खुसी पार याना वनेत दुंगाया सहायता मा, पार तरय् ज्वी धुन धायेव व दुंगाचा पाछाया ज्वीमागु मखु। उलि जक मखु, बुध्दं परिनिर्वाण ज्वीत्ययेका थ्व नं धया बिज्यागु दु—भिक्षुपिं छिमित मछिसा, सकसियां चित्त बुझय जूसा, चिचीधंगु नियम त्वता छ्वसां ज्यू। एवं प्रकारं थ अनुयायी श्रावकतय्त समयानु-सार विनय नीति हीका यंकेगु मौका बियाबिज्यागु दु। थथे वसपोल गुलित उदार व स्वतन्त्र प्रेमी जू धैगु खनेदु। थथे स्वतन्त्र चिन्तनयात बुध्दं महत्व पूर्णगु थाय् बिया बिज्यागु दु। आर्थिक व सामा-जिक परिबर्तन अनुसार जीवन परिवर्तन याना यंके मागु जुया अवस्था व युगयात लोयूक नीति हीकेत बुध्दं आज्ञा जुयाबिज्यागु दु। उकिं बुध्द-धर्म हे स्वतन्त्र चिन्तन ख!

बुध्दयात सुनां जक म्हमस्यू ?——
छाय् कि वसपोल महामानव ख निस्पक्षम्ह !
झी वसपोल थें महा-निस्पक्षम्ह ज्वी मफुसां
न्हियान्हि मागु भाय्या ख्यलय् निस्पक्ष जुइफु !

"पाल्चा"

—तारा "शारदा"

का रे का जिगु पाल्चा सीन
न्हाचः तिनि पितज्वःगु मत,
सुनां खनी थथे हृदय थ्व छुःगु !
केवल जुइन थ्व सलीचा कू !

असहाय थ्व जिगु पाल्चाय् छिंसिं
केवल आश चिकंसां तैव्यु
मखुसा इप्पः कँकं वोगु थ्व
फसं जितः छुं मखु थें नुनीन !

हुँकन ग्यानापुक कालसर्प थें
सुपाँय् वयाव्वन सूर्यः नुने थें
प्यस्यें झंझावातं त्वपुल
जिगु पाल्चां आ गथे पंवनेगु !

—★—

कविता

—अमर बहादुर शाक्य

लागिमगि चाचा छम्ह कवि
छंत माः जुल हिक्कः दंक
स्वप्न लोकय् सुर्रर दुनाः
भवं निसें नभय् थ्यंक ।

न्हिलेव कवियात थयक स्वया
कविताया कवितां प्याना स्वंगु
नभ-भवया छपाः किपा जुयाः
भावनाया मसिं स्वया तःगु ।

कविया कवितां प्याकुतिं न्याकाः
जिं न छंत माः जुया
वँवं कविता ल्वीके मफयाः
झासुलना मचासां छंके दुना ।

अहो ! छथुं जि ला झसंग वन
छ हे जिगु कविता जूगु खनाः
भावना, कल्पना, अभिव्यक्ति जिगु
छंके हे चित्रित जूगु खनाः !

—★—

—किम इल सुंग

न्हूदँया सम्बोधन

अध्यक्ष किम इल सुंग

पासापिं,

सन् १६७२ वंगु भीसं खन। थ्व दँ भीगु राष्ट्रया इतिहासय् मेगु जाज्वल्यमानगु दँया रूपय् अङ्कित जुयाच्वनी। छगू आशां जागु न्हूगु दँ १६७३ वगु भीसं स्वया च्वना।

कोरियाया मजदूर दलयागु केन्द्रीय कमिटीया पाखें व गणतन्त्र सरकारया पाखें सकल कोरियाली जनतायात न्हूदँया हार्दिक शुभकामना व वन्दना जि छ्वया च्वना।

थगुने कोरियाया मजदूर दलयागु नेतृत्वय् झी जनतां न्यागूगु पार्टी कांग्रेसया निर्णय सफल यायेगु निम्ति गतिशील संघर्ष याना राजनैतिक, आर्थिक, सांस्कृतिक व सैनिक फुक्क क्षेत्रय् धयाथें ज्वालालालां थीगु सफलता हासिल यात।

थगुने सकल जनताया अभूतपूर्व महान् राजनैतिक उत्साहं सर्वोच्च जन सभाया प्रतिनिधितयगु व विभिन्न तहयागु शासनया अङ्गतय् प्रतिनिधितयगु ल्यज्या सफल नक्सां झीसं संचालन याना। ल्यज्याया माध्यमं झी जनतां कोरियाया मजदूर दल प्रति व गणतन्त्र सरकार प्रति असीमित समथन व महान् विश्वास प्रकट यात अले झीगु पार्टीया जुचे विचारधाराय् आधारित जुयाच्वंगु एकमात्र विचार व उद्देश्यय् कस्सिक छधी जुयाच्वंगु सम्पूर्ण समाजया इस्पात थेंज्यागु एकता व दृढता प्रदर्शन यात।

तन्हु हे मरुनि, न्यागूगु सर्वोच्च जन सभाया ऐतिहासिक न्हाप्पांगु सेसनय् झीसं जन गणतन्त्र कोरियाया समाजवादी सम्बिधान ग्रहण याना। अले झीगु क्रान्तिकारी विकासया यथार्थता नाप ज्वंक राज्यया अङ्गतयगु ढांचाया पुनर्गठन यानालि गणतन्त्रया न्हूगु सरकार दयेका। समाजवादी सम्बिधान ग्रहण यानालि समाजवादी क्रान्ति व निर्माणय् हासिल यानागु सफलतायात झीसं क्वातुका, मजदूर व किसानतयगु क्रान्तिकारी शक्ति अझ यक्को बल्लाका अले समाजवादया पूर्ण विजयया निम्ति व देशया स्वतन्त्र तथा शान्तिपूर्ण एकीकरणया निम्ति यायेगु संघर्षय् छगू न्हूगु शक्तिशाली ज्याभ प्राप्त याना।

थ्व न्हूगु दँया दिनय् न्यागूगु सर्वोच्च जन सभाया ऐतिहासिक न्हाप्पांगु सेसनय् ज्वति कापिं सकल पासापिं लगायत सम्पूर्ण निर्वाचकतयगु सर्व सम्मत समर्थनं जनताया प्रतिनिधिया रूपय् ल्ययेका वपिं सर्वोच्च जनसभाया प्रतिनिधितयत हार्दिक अभिवादन जि यछाया।

१६७२ सालय् समाजवादी अर्थव्यवस्था व संस्कृत समेतया निर्माणय् झीसं तधंगु सफलता हासिल याना।

थगुने प्राविधिक क्रान्तिया स्वंगू प्रमुख ज्या सफल नकसां पूवंकेगु लागि मजदूर वर्ग व मजदूर जनताया मेमेगु फुक्क अङ्गं न्याक्क संघर्ष यात अले राष्ट्रिय अर्थव्यवस्थाया फुक्क क्षेत्रय् गजब नकसां मेहनत यात। राष्ट्रिय अर्थव्यवस्थाया आपालं कचामचां खुदँ योजनाय् पूवंकेगु धका तातुना तयागु उत्पादन स्तरयात पुलावना थुमिसं प्रशंसनीय परिणाम खाताय् जायेकल। आपालं फैक्टरी व उद्योगं खुदँ योजनाया स्वदँयागु लक्ष्य सिकं अप्पो ज्या याना क्यन।

थगुने शिक्षाया क्षेत्रय् झिदँ अनिवार्य उच्च माध्यमिक स्कूल शिक्षा पूर्ण रूपं लागू यायेगु ज्या प्रारम्भ जुल अले फैक्टरी कलेज व उच्च शिक्षाया विभिन्न मेमेगु संस्थान गाक्क दयेका झिलख बुद्धिजीवीतयगु सेना सिर्जना यायेत जब्बरगु नी स्वनेगु ज्या जुल।

थगुने झी वैज्ञानिकतयसं थपिसं वैज्ञानिक क्षेत्रय् हासिल यानागु भव्य सफलता सहित विज्ञानया प्रज्ञाप्रतिष्ठान स्वनागु नीदँ बुदिं न्यायेकल। पार्टी केन्द्रीय समिति वैज्ञानिकतयगु तस्सकं कदर यानाच्वंगु दु, छायधासा जुचेय् आधारित विचार अनुरूप झीगु विज्ञानयात विकास यायेगु पार्टी

नीति अनुसार थुमिसं न्याःक संघर्ष यागु दु अले समाजवादी आर्थिक निर्माणय् व देशया वैज्ञानिक व प्राविधिक उन्नतिइ तस्सकं महत्वपूर्णगु अनुसन्धानय् थुमिसं बांलागु परिणाम हासिल यागु दु।

थगुने भ्री सिनेमाया कार्यकर्तातयसं व मेमेपिं ह्याउं लेखक व कलाकारतयसं साहित्य व कलाया आपालं क्रान्तिकारी सैनिकरत् ज्या यागु दु। थुकथं इमिसं पार्टीया नेतृत्वय् भव्य रूपं विकास जुयाच्वंगु व ह्याच्वंगु भीगु समाजवादी साहित्य व कलाया मर्म सम्पूर्ण विश्वयात क्यनाबिल, भी श्रमजीवी मनूतयगु क्रान्तिकारीकरणय् व श्रमवर्गीकरणय् तधंगु देन बिल। भी लेखक व कलाकारतयसं यागु ज्वालालाला च्वंगु सफलता खना पार्टी केन्द्रीय समिति सन्तोष व्यक्त यागु दु।

जन सेनाया मनूत व अफिसरत अले जन सुरक्षा सैनिकत देश व जनतायात वीरता पूर्वक रक्षा यायेगु निम्ति थथगु चौकिइ दृढ जुया च्वंच्वन, मजदूर-किसानतय् ह्याउं जत्था व ह्याउं युवक जत्थातयसं नं थगु क्रान्तिकारी ज्या गौरव नकसां पालन यात। थगुने कोरियाली जन क्रान्तिकारी सेना पीदँ बुदिं न्यायेका जन सेना अन्तर्गत भीगु क्रान्तिकारी सशस्त्र सेनाया अविनाशी शक्ति सारा संसारयात भीसं क्यनाबिया।

स्वतन्त्र व शान्ति पूर्वक देश एकीकरण यायेगु संघर्षय् नं थगुने पला गाक्कं च्वयेके धुंगु दु। भीगु पार्टी व गणतन्त्र सरकारया दृढ व प्रबल प्रयत्नया फलस्वरूप थगुने जुलाई महीनां उत्तर-दक्षिणया ऐतिहासिक संयुक्त वक्तव्य प्रकाशित जुल। थुकी मुख्य स्वंगू सिद्धान्त दु—स्वतन्त्रता, शान्तिपूर्ण एकीकरण व महान् राष्ट्रिय एकता। थ्व वक्तव्यय् दुगु स्वीकार पत्र अनुसार उत्तर-दक्षिणया 'एकीकरण कमिसन' गठन जूगु दु। उत्तर-दक्षिणया संयुक्त वक्तव्य घोषणा जुसेंलि उत्तर-दक्षिणया रेडक्रसतय् खँल्हाबल्हा मञ्जां न्ह्याःवनाच्वंगु दु। फलस्वरूप, भी जनता देश स्वतन्त्र व शान्तिपूर्ण तरीकां एकीकरण याये धका गुगु संघर्ष यानाच्वंगु ख उकी न्हूगु यचुगु आशा खने दयाबल। जुचे विचारधाराय् आधारित स्वतन्त्र व शान्तिपूर्ण एकीकरण यायेगु भीगु पार्टीयागु नीतिया थ्व छगू तधंगु विजय ख; अले थ्व नीति ठीक जू, थुकी अचूक सारतत्व दु धयागु आश्चर्यजनक प्रमाण ख।

थगुने क्रान्तिइ व निर्माणय् भीसं हासिल यानागु थ्व फुक्क महान सफलता मजदूर वर्ग व जनताया विभिन्न अंगं पार्टीया केन्द्रीय कमिटीया छ्चालि क्वात्क छधी व छपा जुया अले उच्च कोटीया क्रान्तिकारी उत्साहं व सिर्जनात्मक कार्यशीलतां यागु वीरतापूर्ण संघर्षया परिणाम ख।

न्हूदँयात अभिवादन यासे जिं पार्टीयागु विचार व नीति अनुसार थगु क्रान्तिकारी ज्या ससम्मान पूर्वकं पिं भी वीर मजदूर वर्गयात, सहकारी किसानतयत, ज्याकमि बुद्धिजीवीतयत, जन सेना व जन सुरक्षा सेनाया मनू व अफिसरतयत, सार्वजनिक सुरक्षाया कार्यकर्तातयत, मजदूर-किसान ह्याउं अङ्गरक्षकतयत व ह्याउं युवक अङ्गरक्षकतयत हार्दिक धन्यवाद व दुनुगलंनिसें बधाई बिया।

दक्षिण कोरियाया समाजयात प्रजातन्त्रीकरण यायेगु निम्ति व देशया स्वतन्त्र व शान्तिपूर्ण एकीकरणया निम्ति थगुने बहादुरी साथ संघर्ष यापिं दक्षिण कोरियाया फुक्क जनतायात नं जिगु न्हूदँया अभिवादन दु।

थगुने जापानय् च्वंपिं कोरियाली जनतां चोङ्ग-यान जापानय् च्वंपिं कोरियाली बाशिन्दा-तयगु सर्वसाधारण सभा) या नेतृत्वय् थगु प्रजा-तान्त्रिक जातीय अधिकार रक्षा यायेत अले देशया स्वतन्त्र, शान्तिपूर्ण एकीकरण न्ह्यज्याकेत भीषण संघर्ष यात । न्हूदँया उपलक्ष्यय् चोङ्ग ग्यानया अधिकारी वर्गतयत व जापानय् च्वंपिं ६०००० कोरियाली जनतायात अले पिने च्वनाच्वंपिं फुक्क कोरियालीतयत जिगु हार्दिक अभिवादन व बधाई दु ।

झीगु पार्टी व गणतन्त्र सरकारं विदेशी सम्बन्धय् यागु प्रबल उद्यमया फलस्वरूप थगुने झीगु क्रान्तिया अन्तर्राष्ट्रिय एकता अझ क्वातूगु दु । १९७३ सालया न्हूदँयात अभिवादन यासे जि सकल कोरियाली जनताया पाखें संसारय् दक्को समाजवादी व आपालं मेमेगु देशया जनतातयत, गुम्हसिनं झी जनतां समाजवादी निर्माणया निम्ति व देशया स्वतन्त्र व शान्तिपूर्ण एकीकरणया निम्ति यानाच्वंगु संघर्षय् समर्थन व उत्साह बिउगु दु, इमि फुकसितं हार्दिक बधाई व अभिवादन छाया । पासापिं,

खुदँ योजना पूवंकेत १९७३ या बछि ल्यं दनि । थ्व दँय् फुक्क पार्टी सदस्यतयसं व ज्या-कमि मनूतयसं ग्यागूगु सर्वोच्च जनसभाया न्हाप्पांगु सेसनय् न्ह्यथंगु निर्धारित ज्या अनुसार राष्ट्रिय अर्थतन्त्रया फुक्क क्षेत्रय् मेगु तधंगु क्रान्ति-कारी लहर कार्यान्वित यायेमागु दु, अले थुकथं खुदँ योजना पूवंकेगु संघर्षय् निर्णायक बिजय हासिल यायेमागु दु ।

राज्यया योजनाय् प्रतिपादन यानाथें याकन हे राष्ट्रिय अर्थतन्त्रया फुक्क क्षेत्र विकास यायेत थुगु दँय् झीसं सक्रिय ज्या ज्या याये, विशेष याना उत्पादनया दकले न्हाप्पांगु क्रिया जुयाच्वंगु 'एक्सट्रैक्टिभ' उद्योग न्ह्यज्याकेत तस्सकं कुत याये ।

'एक्सट्रैक्टिभ' उद्योगय् उत्पादन अप्वोयेकेत आ दुगु कोइला व धाउ खानीइ गालय् यायेगु ज्याय् झीसं यन्त्रीकरण व विस्तृत यन्त्रीकरण सक्रिय नकसां छ्यलेमा । उखे हानं, प्रशस्त डिपोजिटया भण्डार जायेका तयेमा अले न्हूगु कोइला व धाउ खानी व्यापक रूपं विकास यायेमा । थुकिया निम्ति झीसं भूगर्भिक सर्भे च्वन्ह्याका यंकेमा ।

कोइला व धाउ खानी यन्त्रीकरण यायेत अले न्हून्हूगु खानी विकास यायेत इन्जीनियरिङ्ग उद्योगं व राष्ट्रिय अर्थतन्त्रया विभिन्न कचामचां गाक्क ततधंगु मशीन व बिभिन्न सामग्री अले वस्तु उत्पादन यायेमा ।

थुगु दँय् निर्माणया ज्याय् जनताया जीविका स्तर सुधार यायेगु निम्ति व झीगु उद्योगया स्वतन्त्र अप्वोयेकेगु निम्ति तस्सकं महत्वपूर्ण जुयाच्वंगु तत-धंगु आधुनिक धातु शोधन केन्द्र व ततधंगु सामु-दायिक रासायनिक उद्योग केन्द्र दयेकेगु विशालगु ज्या पूवंकेमा । पूंजी निर्माणय्, पार्टीयागु केन्द्री-भूत निर्माणया नीतियात पालन याना आ निर्माण जुयाच्वंगु किम चैक आइरन आइरन वर्क्सय् च्वंगु इस्पात व रोलिङ्ग कारखाना अले सुंग्रि रासायनिक कारखाना याकन पूवंकेत झीगु प्रयास केन्द्रीभूत यायेमागु दु । नाप्पं, पश्चिम प्रदेशय् विशाल रासा-यनिक कारखाना दयेकेत नं झीसं कुत यायेमागु दु । नापनापं, सोङ्गु पावर स्टेशन व पुक्चाङ्ग थर्मल पावर स्टेशनया निर्माण ज्या मेहनत साथ च्वन्ह्या-का याकन हे पूवंके मागु दु ।

उपभोग्य वस्तुया मात्रा व किसिम अप्पोये-केगु इमिगु क्वालिटी विशिष्ट रूपं सुधार यायेगु थुकुसीया भ्गीगु मुख्यगु ज्या मध्ये छगु ख । हल्का उद्योगय् थुकुसी भ्गीसं टेक्सटाइल, वस लाकां, दैनिक आवश्यक वस्तु व नसा उद्योगयात आधुनिकीकरण यायेत खूब मेहनत याना ज्या यायेमा । अले व हे अनुरूप उच्चकोटीयागु उपभोग्य वस्तु यक्को मात्राय् जनताया निम्ति उत्पादन यायेमा, खुदँ योजनाया लक्ष्यया निम्ति तातुना तयागु उत्पादन स्तर सिकं अप्पो उत्पादन यायेमा ।

यातायातया खँय् , यातायातया निम्ति गुगु आपा दयेक मांग वयाच्वंगु ख उकियात यथेष्ठ मात्राय् पूर्ति यायेगु निम्ति भ्गीसं भौतिक व शिल्प सम्बन्धी जग बल्लाकेमा अले थुकिया संगठनय् सुधार हयेमा । विशेष याना रेल्वे यातायातय् क्रान्तिकारी अनुशासन व नियम स्थापना यायेत अले यातायात व ल्ह्यज्याया क्षमता विस्तृत यायेत प्रवल प्रयास यायेमा ।

कृषिइ कृषि उत्पादन तीव्र रूपं अप्पोयेकेत विस्तृत यन्त्रीकरण व रसायनीकरण सक्रिय नकसां भ्गीसं ब्वन्ह्याकेमा । द्यांया दथुइ दथुइ याकन कृषि विकास यायेगु धयागु पार्टीया नीति बिलकुल ठीक जू धयागु खँ थगुनेयागु अनुभवं साबित जुइधुंकूगु दु । थज्यागु क्षेत्रय् बुँज्या याना स्वयालि थ्वयात प्रभावकारी यायेत भ्गीसं इमित थुकुसी यक्को दयेक ट्रैक्टर, ट्रक व मेमेगु आधुनिक कृषि ज्याभ अले यक्को रासायनिक मल व मेमेगु कृषि रसायन बोमागु दु । कृषिइ न्हूगु ढांचायागु कृषि नीतियात मागु कथं सहकारी खेतीया प्रवन्ध व संचालनयात भ्गीसं सुधार यायेमा, विशेष याना मानव शक्तियात उचित नकसां प्रवन्ध याना थ्वयात चिच्चा मइंक कृषि उत्पादनय् केन्द्रीभूत यायेमा ।

राष्ट्रिय अर्थतन्त्रया विभिन्न शाखाय् यन्त्रीकरण व अर्ध तथा पूर्ण स्वचालन लागू यायेत उत्पादनय् विज्ञान व शिल्पया दकले सकले न्हूगु सिद्धियात विस्तृत रूपं छ्यलेगु महत्वपूर्ण ज्या ख । थथे यात धायेव उत्पादन याकन अप्पोयेका भ्गी ज्याकमितयत थाकुगु श्रमं मुक्त याये फइ । वैज्ञानिक व शिल्पकारतयसं भ्गीगु फुक्क विज्ञान व शिल्पयात विश्वया स्तरय् ब्वजायेकेगु अले नापनापं वैज्ञानिक अनुसन्धानयात बीरता पूर्वक उत्पादनय् छ्यलेगु कुत यायेमा ।

थुगु दँय् समाजवादी निर्माणय् न्हूकथं थकायेगु ज्या प्रभावकारी यायेत अले भ्गीगु सफल नकसां संचालन यायेत भ्गीसं राज्यया अंगतयगु कर्तव्य ब्वलंकेमा । राज्यया फुक्क अंगं समाजवादी विधानय् उल्लेख जुयाच्वं कथं थगु ज्या यायेगु ढांचायात याकन हे हिला थगु ज्या सन्तोषजनक जुइक यायेमा ।

थुकुसी भ्गीसं यक्को दयेक विभाजन जुयाच्वंगु छु केन्द्रीय कार्यकारी अंगतयत छधी यायेगु न्हूगु पला छिनागु दु । राज्य व आर्थिक संस्थानतयगु ज्याय् विभागवाद व प्रदेशवाद पायायेत अले उत्पादनय् नियामक नेतृत्व सुदृढ यायेत थ्व छगु महत्वपूर्ण कदम ख । विभागवाद व प्रदेशवाद गलत सैद्धान्तिक दृष्टिकोण ख । थुकिं थगु हे जक संस्था व थगु हे जक प्रदेशया स्वार्थयात सम्पूर्ण राष्ट्रया स्वार्थ सिकं च्वय् तइगु जुयाच्वन । समाजवादी निर्माणयात आघात याइगु हानिकारक ज्याया तरीका थ्व ख । विभागवाद व प्रदेशवादयात राज्य

व अर्थया कर्मचारी फुकसिनं मदयेका छ्वयेमा। इमिसं राज्ययागु साधारण ज्याय् सदां तस्सकं ध्यान बीमा अले सहकारी उत्पादनय् इमिसं यायेमागु ज्या असफल मजुइक पालन यायेगु स्वयेमा।

क्रान्तिया शक्ति सम्पन्न व्यक्ति जुयाच्वंपिं काडरतय् कुतलय् हे फुक्क ज्याया सफलता निर्भर जुयाच्वंगु दु। जनवर्गया न्ह्योने धस्वाना अले इमि न्ह्योने व्यावहारिक दृष्टान्त ब्वया नेतृवर्ग साहस पूर्वक संघर्ष यात धासा न्हूगु पद्धति व चमत्कार पिकायेकु धयागु खँ अनुभवं क्यंगु दु। गन थ्व याइ मखु अन ज्याय् सुस्ती वई।

थुगु दँय् फुक्क नेतृवर्गं क्रान्तिकारी संघर्षय् व निर्माणय् न्ह्योने लाक्क दनेमा, जनवर्गयात कुशल पूर्वक संगठन याना इमित निर्देशन बीमा अले थपिनिगु निस्वार्थ प्रयासयात न्ह्यब्वया इमित दृष्टान्त क्यने बीमा। विशेष याना नेतृवर्गं थपिनिगु ज्याय् नोकरशाही व आत्मगौरव मदयेकेगु कुत यायेमा। थपिसं छुं ज्याय् निर्देशन बी न्ह्यव इपिं सदां ज्या याना च्वंथाय् वनेमा, उत्पादन यानाच्वंपिं जनतायागु इच्छा अले मजदूर व किसानत ज्या याना च्वनाच्वंपिं क्वय्‌यागु युनिटया वास्तविक स्थिति बांलाक सीकेगु स्वयेमा। राजनैतिक ज्यायात इमिसं प्राथमिकता बीमा अले जनवर्गयागु क्रान्तिकारी उत्साह व सिर्जनात्मक योग्यतायात सक्रिय नकसां प्रस्तुत यायेमा।

झीगु न्ह्योने वयाच्वंगु दकले महत्वपूर्णगु क्रान्तिकारी ज्या छु धासा सैद्धान्तिक क्रान्तियात तीव्र यायेगु अले सम्पूर्ण समाजयात क्रान्तिकारी यायेगु व मजदूर वर्गीकरण यायेगु ख। सैद्धान्तिक क्रान्तियात झीसं गबलें हे शिथिल याये मजिउ, समाजवादया निर्माणय् जूगु सफलता खना सन्तोष जुइ मजिउ। समाजवादी निर्माणया सफल उन्नति व जनताया भौतिक व सांस्कृतिक हितया शीघ्र सुधार नापनापं झीसं सैद्धान्तिक क्रान्तियात अझ तीव्र यायेमा अले ज्याकमि फुक्कसित पूर्ण रूपं क्रान्तिकारी यायेमा, मजदूरवर्गीकरण यायेमा।

ज्याकमितयत मार्क्सवादी – लेनिनवादी विचारधारां, झीगु जुचे विचारधारां सुसज्जित यायेत पार्टीयागु नीति व क्रान्तिकारी परम्परा कथं शिक्षा बीगु तीव्र यानां च्वनेमा। अले इपिं पार्टीया धात्थें ह्वाउंपिं सिपाई जुईं, पार्टी व क्रान्तिया निम्ति ल्वाइपिं साम्यवादी क्रान्तिकारी जुई।

थुगु दँय् नं झीसं पार्टीयागु सैनिक विचारयात पूर्ण रूपं लागू यायेमा। थुकिया मुख्य उद्देश्य ख सम्पूर्ण सेनायात काडरतयगु सेना दयेकेगु, च्वंनिसें क्वथ्यंक थ्वयात आधुनिककरण यायेगु, फुक्क जनतायात शस्त्रयुक्त यायेगु व सम्पूर्ण देशयात ववाथ दयेकेगु अले राष्ट्रया रक्षा शक्ति अप्वोयेकेगु।

जापानी जनता व विश्वया जनता नाप अन्तर्राष्ट्रिय एकता बल्लाकेत, थगु प्रजातान्त्रिक, जातीय अधिकार सुरक्षित यायेत व मातृभूमि स्वतन्त्र व शान्तिपूर्ण ढंगं याकन एकीकरण यायेत चोङ्ग-योनं व जापानय् च्वपिं कोरियालीतयगु संस्थां जुचे विचारधाराया क्रान्तिकारी ध्वाँय् च्वथ्यंक ल्हना अटूट रूपं खूब मेहनत साथ कुत यायेमा। जापानय् च्वंपिं कोरियालीतयसं प्रतिक्रियावादीतयगु फुक्क-फाक्क तोडफोड व ध्वंसात्मक ज्यायात पूर्वक चकनाचूर यायेमा, चोङ्ग-योन संस्थायात अझ दरो यायेमा, थवंथ गुहालि याना व न्ह्यज्याका, चोङ्ग-योनया छचाखेरं गोमुना थगु संघर्ष जारी यानां च्वनेमा।

झीगु पार्टी व गणतन्त्र सरकारं थुकुसी नं अन्तरराष्ट्रीय जङ्गी एकता क्वातुकी अले विश्वया फुक्क जनता नाप मित्रता व सहकारिता विकास याई। झी जनताया क्रान्तिकारी उद्देश्ययात अन्तरराष्ट्रीय स्थिति अझ ल्वयेकेगु निम्ति हे थथे यायेगु ख। साम्राज्यवाद बिरोधी, अमरीका विरोधी संघर्षया फरर‍र ब्वयाच्वंगु क्रान्तिकारी ध्वाँय्या क्वय् च्वना आक्रामकता व युद्धया साम्राज्यवादी नीतियात पनेत व स्यंकेत झीसं दृढता पूर्वक संघर्ष याये अले एशिया व बिश्वया शान्तियात सुरक्षा याये।

पासापिं,

थुकुसी झीगु न्ह्योने बयाच्वंगु क्रान्तिकारी ज्या तस्सकं थाकु तस्सकं आपा। फुक्क ज्याकमितयसं फुक्क आपद् बिपद् व बिघ्न बाधा बहादुरी साथ पार यायेमा, आत्मनिर्भरताया क्रान्तिकारी भावनायात पूरा ध्यानय् तया समाजवादी निर्माणय् छगू न्हूगु, तधंगु क्रान्तिकारी उत्थान झीसं यायेमा। थुकथं थ्व १९७३ सालयात खुदँ योजना पूवंकीगु निर्णायक वर्ष झीसं यायेमा।

झीगु संघर्ष फलदायी जू, झीगु भविष्य उज्वल जू। झीगु पार्टीया बुद्धिमत्तापूर्ण नेतृत्वय् न्ह्याज्याना च्वंपिं झी जनताया निम्ति विजय व गौरव हे जक तैयार जुयाच्वंगु दु।

निर्धारित समयसिकं न्ह्यव हे खुदँ योजना पूवंकेत अले स्वतन्त्र, शान्तिपूर्ण ढंगं देश एकीकरण यायेत व समाजवादया पूर्ण बिजय हासिल यायेत पार्टी केन्द्रीय समितिया छ्वालि चट्टान थें छ्यी जुया झीपिं फूर्ति साथ न्ह्यावने नु। ❁

बौद्ध भावना

आनन्दकुटी,
स्वयम्भू,
२५ फागुण, २०२६

प्रिय बुद्धरत्न,

पौ निपौ थ्यंगु तन्हु दत। छपौ बनारसय् प्राप्त जुल, मेगु छपौ बुद्धगयाय्। छं सि हे स्यू जि भावना तालीम कावया च्वनागु। फिन्हु-फिन्हुया भावना कोर्स (शिविर) जूगु। जिं स्वक भाग कया। भावना याना च्वंतले जिगु जीवन बन्धनमय जुल अथवा घण्टामय जुल। गंया आज्ञानुसार जुया च्वना। संसार नाप अलग धासां ज्यू। पिनेया छुं समाचार मस्यू। अखबार स्वये मज्यू, सफू स्वये मज्यू, रेदिओ न्यने मज्यू, चिट्ठी च्वये मज्यू। पिनें वैगु चिट्ठी ला स्वये ज्यू धायेमा। चिट्ठी च्वयेगु फुर्सत नं मदु। भावना सिधयेका जक बांलाक चिट्ठी च्वयेगु मती तया च्वना। छंगु चिट्ठीया लिस नं ताहाक याना बीमागु जुया च्वन।

जि २० माघ, २०२६ खुनु नेपा थ्यंक वया। थ्यंक वसेंनिसें भावना याना वोम्ह धका मानय्याना भोजन निमन्त्रणा भो भो वल। म्हा धाये मज्यू। थ्व भिक्षु जीवन हे करपिनि भरोसाय् ख। आश्चर्य चा, भावनाया खँ न्यंपि उस्त मदु, जित मानय् जक याना च्वन ! श्रद्धाया महिमा मखा धाये !

निमन्त्रणाय् वना वाउँ पाउँ नयाबले जोर वल। मुसु वया बांछि मयाक लासाय् आराम काये माल। मसेय् वना लिहां वयेवं खालु-ति त्वनेमा धाइगु। न्हापा छेँय् जिमि मां नाप दुबले त्वंका-च्वंगु नं ख। आ आनन्दकुटी जंगलय् च्वंच्वना, सुनां खालु-ति त्वंकी ? त्वनेमा धापिं नं सुं मदु।

प्रकृति जिगु भावना बल्ला ला मला ला धका परीक्षा यागु जि मस्यू। जि जाँचय् असफल जुल ! उकिं छंगु पौया लिस याकनं बी मफुत जि स्यू— पौया लिस याकनं बी मफुसां नं छ तंचाये मसम्ह धका।

आ पौया लिस शुरू याये। छंगु पती महत्त्व पूर्णगु खँ यक्कों दु। थौं छगू-निगूया जक लिस बिइ, मज्यू ला ?

छं सुझाव छगू बिया हगु दु— 'भन्तेया भावना यानाबिज्या थें मिथ्यादृष्टि छता तोता बिज्याहुँ। हानं थुकी नं भन्तेनं मिथ्यादृष्टि (Misunderstanding) याना बिज्याइ ला धका जि ग्या।"

थ्व सुझाव बिया हगुयात आपालं धन्यवाद ! थन मिथ्यादृष्टिया अर्थ स्पष्ट यायेमागु दु थें ता। साधारण बौद्ध सफुती मिथ्यादृष्टि धयागु—नाना प्रकारया द्योया प्रति बिश्वास याना, पूजा याना बरदान कायेगु, खुसी मोल्हुया पाप कटे जू धका बिश्वास यायेगु, पुनर्जन्म मदु धका लाको-पाको सना च्वीगु, पुनर्जन्म दु धका थ्व जन्मय् व च्वा थ्व च्वा मदुसां लिपाया जन्मय् सुख सीगु आशा आदि थुपिं फुकं मिथ्यादृष्टि ख। तर, छं च्वया हगु मिथ्यादृष्टिया अर्थ मेगु हे च्वी मा। अंग्रेजीइ

उल्लेख याना हगु Misunderstanding "मिथ्यादृष्टि" छता तोते मा धागु खनेवं भसंक वन। उखुनु भीपिं छपुच मुना कार्यक्रम दयेकेगु बारे खँ जूवले छं सुभाव छगू तल। उगु सुभाव बारे जि मखुथे थ्वीका कया। उकिं याना तधंगु भ्रम जूवन। गलतफहमी धाये ला, असमझदारी धाये ला धै थें जूवन। थुकियात मिथ्यादृष्टि धाइ। छं च्वया हगु 'मिथ्यादृष्टि' शब्द नं थ्व हे अर्थय् ज्वी मा। सम्यकदृष्टि दत धायेव मिथ्यादृष्टि तना वनी। ध्यान भावना बल्लात धायेव मिथ्यादृष्टि तना वनी। धात्थें ख मिथ्यादृष्टि साप ग्यानापुसे च्वं। थ्व मदयेकेत यक्को भावना याये मानि, यक्को अभ्यास याये मानि। वातावरण बांलाके मानि। जिके अज्ञ नं मिथ्यादृष्टि भतीचा ल्यना च्वन तिनि। थ्व दृष्टि तोता छ्वयेत कुत यानाच्वनागु दु। सुभा-वया लागी हानं छको धन्यवाद दु?

छं न्यना हगु मेगु न्ह्योस ख – भन्ते, भावना धयागु छु? भावना याना छपिन्त छु अनुभव जुल?

न्ह्योस साप बांला। बरु भ्वे वनेबले मचा छम्ह नं ब्वना यंके थें प्रश्न नाप मेगु प्रश्न नं घाना हल। ठीक हे जू। विद्यार्थी जुया च्वंगुलिं जिगयासा-पूर्ण प्रश्न न्यना हल।

भावनाया शाब्दिक अर्थ ख अभ्यास। वास्तविकपाखें धाये माल धासा चित्त एकाग्र यायेगु व चित्त शुद्ध यायेगु ख। मेकथं धाये माल धासा होशियार जुया उन्नति याना यंकेगुयात हे भावना धाइ। सिद्धान्त सिकं अभ्यास मूवं अले जक व्याव-हारिक जुइ। अभ्यास मदैबले सिद्धान्त छु नि छु ज्वी। ब्वसा जक ख। छु अभ्यास यायेगु? थ्व माक थं चंचलम्ह चित्तयात बशय् तयेगु, तालीम यायेगु अभ्यास ख। चित्त बमलात धायेव समाजय् च्वना ज्या याये फैमखु। बिचलित ज्वी। निराश ज्वी। समाज खना बिस्युं वने मास्ति वइ।

भावना बुद्ध-धर्मया दुग क्वें ख। भगवान बुद्धं आपालं धया थें शील (सदाचार), समाधि (एकाग्रता), प्रज्ञा (विवेक बुद्धि) या जक भिक्षुपिन्त उपदेश बा शिक्षा बिया बिज्याइ। सदाचार बिना समाधि दैमखु। समाधि बिना प्रज्ञा नं दैमखु। आपासिया बिश्वास ख भावना धयागु याकचा समाजं तापाक च्वना मिखा तिसिना च्वनेगु। थ्व भ्रम ख। भावना धयागु समाजं अलग ज्वीत मखु। समाजया समस्या गुकथं हल याये फइ, व उपाय मालेगु ताचा हे भावना ख। समाधि बल्लाम्हेसित सुनानं क्वथले फइमखु। गथे कि छधी जुयाच्वंगु पर्वतयात फसं संके फइमखु। वया लागी निन्दा प्रशंसा नितां बराबर ख। बरु तं पिकाये मज्यू शह याये फयेके मा। थत थम्हं म्हसीकेमा, थथे धयागु थगु गल्ति खंके मा। थथे थ्वीका कायेत हे बुद्धं "आनापान सति" आश्वास-प्रश्वासय् ध्यान तया च्वनेगु भावना कना बिज्यागु।

सास दुहां–पिहां ज्वीगुली होश तया च्वनेबले छु ज्वी? न्ह्याबलें होश दयाच्वनी। सतर्क जुया च्वने फत धासा मनूतसें गुबलें गुबलें हे गल्ति याइ मखु। थ्व आनापान सति भावना यानाच्वने-बले थगु दोष न्ह्यायकनय् थें बांलाक खनेदइ। अले करपिनिगु दोष मालेगुली ध्यान वनी मखु। थ सुधार ज्वी। सकसिनं अथे थ्वीका काल धासा समाज सुधार ज्वी। व्यक्ति-समूहयात हे समाज धाइ। व्यक्ति सुधार मज्वीकं समाज सुधार ज्वी

मखु। बौद्ध भावनाया मूल लक्ष्य हे व्यक्ति सुधार अले समाज सेवा।

थ्व पवित्र चित्तयात ईर्ष्या, लोभ, द्वेष, मोह आदि क्लेशं शोषण याना हल। मैत्री व करुणां शोषण मया। उकिं वर्तमान अवस्थायात ल्हमस्यू। मनूत कि त न्हापा-न्हापायागु खँ कया अलमले ज्वी, ल्वाना च्वनी, कि त लिपा-लिपाया खँय् अलमले जुया च्वनी।

अँ! थन चित्त बशय् तयेगुयात हे भावना धाइ धयागु बारे चर्चा याना। छु ले, थज्यागु भद्गोल समाजय् च्वना, नाना प्रकारया आरम्मण (दृश्य) छ्याखेरं दयेक थ्व माक थें जागु चित्तयात गुकथं बशय् तयेगु ?

थज्यागु बातावरणय् च्वना चित्त बशय् तयेगु वा शुद्ध यायेगु अपुगु खँ मखु। थुकिया लागी छुं दिन वा छुं हप्ता नाना प्रकारया आरम्मणं तापाक एकान्तय् च्वना 'आनापान सति' भावना यायेमा। अले थ्व चित्तयात बशय् तये फइ। हारांम्ह दोँहचा वा सलयात तालीम यायेत खिपतं बल्लागु थामय् चिना तयेमा। व उखे-थुखे बनेत सँसं त्यानु-या कायल ज्वी। अथे हे थ्व चंचल चित्तयात नं एकान्तय् च्वना आनापान रूपी थामय् होश रूपी खिपतं क्वात्तुक चिना ततं बशय् तये फु। थ्व चित्त तुरुन्त पिहां वने यो। मिखा तिसिइवं छु छु कल्पना वइ। चा हे मचायेक मन पिहां वने यो। एकान्तय् अभ्यास यायां चित्त बशय् च्वनी, थत थम्हं म्हसी। थगु गलित खनी। अले चित्त शुद्ध याना यंकी। खँ अप्पो ल्हायेगु बानी तोता ज्या जक याना यंकी।

एकान्तय् च्वनेगु धयागु सकसितं मा। वैज्ञानिक, राजनीतिज्ञ, डाक्टर व खेलाडी आदि फुकसिनं एकान्तय् च्वना विचार याये मा। हूल-मूलय् च्वना छुं नं समस्या समाधानया कल्पना वइ मखु।

भावना धयागु व्यापारीतय्त नं मा। छेँय् जा थ्वीपिं मय्जुपिन्त नं मा। लँय् ज्वीपिन्त नं मा। व्यापारीत पसलय् च्वनीबले भावना बमलासा गुलि भावं मीगु, ध्यबा गुलि कायेगु, गुलि लित बीगु छुं होश दइमखु। नैंक्या धाम्हेसित ग्वे बिया च्वनी। जा थ्वीपिनि नं होश मंत कि चि निको तया च्वनी अले भातं बोह बिइका च्वने माली। अथे जुइगु भावना बमलागुलिं ख। लँय् ज्वीपिनि, मोटर साइकल गया ज्वीपिनि, मोटर चलय् याना वनी-पिनि होश मंत कि दुर्घटना एक्सिडेन्ट) ज्वीका अस्पतालय् मूर्च्छा जुया च्वने माली। थ्व फुकं भावना बमलागुया चि ख। न्ह्याबलें होश दयेका च्वनेगु हे ध्यान समाधि ख।

भावनाया शत्रु स्वम्ह दु—१) आपा नयेगु बानी, २) आपा द्यना च्वनेगु बानी, ३) आपा खँ जक सयेका च्वनेगु चाला।

पौ ताहाक जुया वल। बाकी प्रश्नया लिस लिपा बिया हये मज्यू ला ? भावनाया बारे सफू हे प्रेसय् बनाच्वंगु दु। उकी विस्तृत रूपं खँ च्वया तयागु दु। थौं बिदा !

मिंतुनाम्ह,

भिक्षु अश्वघोष

सम्पादकीय—

सितुया मर्का

सकस्यां थथगु समस्या दु, सकसितं थथगु मर्का दु। म्वानाच्वँत्तले समस्या व मर्कां सुयातं त्वनी मखु। भीगु छगू उखान अर्थात् छुनाखँ नं दु— 'बातय् ल्वसा पित्तय् मल्व, पित्तय् ल्वसा बातय् मल्व।'' थ्व छुनाखँ थौं सितुयात चरितार्थ जुयाच्वंगु दु।

सितु निलापौ ख। च्यादँ फुना गुदँय् च्वंम्ह जूवलय् थ्वया थगु हे इतिहास दयेधुंकल। नापनापं थ्वया समस्या नं जटिल जुजुं वयाच्वन, थ्वयात तधंगु मर्का नं जुया वयाच्वन। भौं थिक्के जूगुलिं छपाई खर्च ला अथें हे अप्पो जुइगु जुल। तर, थ्व साधारण खँ जुल। थ्वया तधंगु समस्या ला हुलाकं छ्येगु बारे ख। सितुया प्रत्येक अङ्क १०० गू थया थें हुलाकं बनाच्वंगु दु। तर, गोगूया थ्यबा दुहां वयाच्वंगु दु. थाये हे मछालापुसे च्वं। थ्यबा मव धका सितु मछ्ये धासा तयांतये थाय् हे दइ मखु। हानं कोथाय् सुमुक स्वथना तयेत नं ला सितु पिकया च्वनागु मखु। अले भाषा व साहित्य प्रचार यायेगु दृष्टिं नं पिने छ्वया च्वने हे माल। आ तक ला छ्वयां च्वना तिनि। छ्वया नं च्वने हे तिनि पिहां वया च्वँत्ताले। सुम्क स्वथना तयेया पलेसा सकसितं इना बिया थगु भाषा व साहित्य ब्वंके बीगु हे च्वसापासाया लक्ष्य व उद्देश्य नं ख। तर, थ्व सिति इनाबीगु ज्या गबले तक जुइ फई? छखें बनाच्वं थें मेखें वया च्वंसा धका बनाच्वंगुया ल्याचा दइमखु। वइगु मदयेक बना जक च्वन धासा लव जक फुइगु मखु कि मा नापं फुना छन्हु अस्तित्व हे नं मदया वनी।

थुलि जक मखु। सितु निलापौ जूगुलिं थ्वयात हुलाक सहूलियत नं मरु। छगू प्रति सितु हुलाकं छ्वयेबलय् चुन्था नि छसुकाया टिकट तिकेमा। गबलें ला छतकाया तकं तिकेमा। ग्राहक ल्हापं ला दुने नं पिने नं समान हे याना हुलाक खर्च थम्हं हे बेहलपा च्वंगु दु। तर, सिति छ्वया नं टिकट खर्च समेतं बेहलपे माबलय् सितुयात तधंगु हे मर्का जुल। थ्व हे ख सितुयात बयाच्वंगु जटिल समस्या।

श्री ५ या सरकारया नं छु नीति थें मस्यु। न्हिपौ. वापौ. लय् पौ फुकसितं हुलाक सहूलियत बियातगु दु। तर, निला पौयात। व सहूलियत मरु। लय् पौ व निलापौ निगुलिं साहित्य प्रधान पत्रिका हे जुई। समाचार प्रधान पत्रिकायात जक सहूलियत बीगु नीति ख थयागु जूसा लय् पौयात व सहूलियत मदये मागु। लय् पौयात सहूलियत दसेंलि निला पौयात जक छाय् मदयेगु? तर मरु। मरुगु छु याये जिउ!

अथे जूगुलिं नेपा गालं पिने च्वंपि ग्राहक भाजु मयजुपिं सकसिनं सितुयागु समस्या व मर्का थुइका थपिनिगु ग्राहक ल्हाप नियमित रूपं छ्वया हया च्वनेगु कृपा यानादी माल। सितुयात भचा जक मखु कि आपालं आपालं मर्का जुयाच्वंगु दु। थ्व मर्का मदयेका बीगु नं भाषा प्रेमया छगू दसु ख। धन्यबाद!

पाक मिसाया भात

—ज्वलय्—

सुथन्हापां कलाम्हेसिया न्हथलं चायेवं घुर्रर्र घुर्रर्र स वयेक न्ह्योवयेका च्वंम्ह भातम्हेसित थना धाल— "छि ला धात्थेंयाम्ह हे खनी का! चान्हय् छिं न्ह्यलय् गय्च्वंका जित जथभा–तथभा म्हुतु ल्हाना च्वनादीगु।" कलाया थ्व खँ न्यना भातम्हेसिनं ह्वानं बोविल,—"सुनां धाल छ च्वा कियात जि न्ह्यो वयेका च्वंगु धका?"

—सर्कस—

भद्रगोल जेल! न्हापा लिपा स्वया थौं भचा चहलपहल खनेदु। छाकि यइपुस्से च्वं। न्हूगु गठन जूगु जेल सुधार समितिया अध्यक्षं निरीक्षण भ्रमण याइगु दि।

अध्यक्ष थ्यन—छम्ह छम्ह मनूतय्त ल्यू ल्यू तया। न्हापां अध्यक्षजुं छम्ह साहित्यकार कैदीयाके न्यन—"छित थ्व जेल गय् थें च्वं?" साहित्यकारं अध्यक्षयात छको छ्यों लंनिसें तुतिइ थ्यंक स्वल। अले धाल—"सर्कस थें च्वं। छि ला थन च्वने मलं नि थें! न्ह्याइपुस्से च्वं।" अध्यक्षं लिसा काल—'छुं छगू उदाहरण बियादी फु ला छि?' 'स्वया दिसँ ले' साहित्यकार कैदीं लिस बिल— "सर्कसय् सा मनुखं भालु, सल, किसि थें ज्याःपिं जनावरतय्त कजय् याना तइ। थन उकिया अख। उलि हे जक पा। थन च हिं जनाबरं मनूतय्त कजय् याना तइ!"

—चुलिंच—

वंगया लँय् जुयाच्वंम्ह छम्ह बाज्योति वंम्ह मिसायात छम्ह ल्यायम्हचाम्ह मिजंनं थना न्यन— "अय् धोंमा, थन 'तपुलि धुकू' धैगु पस गन दु? छि स्यूसा कना दिसँ ले।" ल्यायम्हचाम्ह मिजंम्हेसिगु थ्व खँ न्यना धोंमा अजुगति चाल। मनंमनं धाल—'लखय् दाया थ्याच्चा! उलि नं मस्यूम्ह।' अले न्यंकल—"व सिलेवरया बसात मीगु पस दु नि 'नमस्ते' धैगु तिका तगु, ह वया हे न्ह्योने का!" थ्व खँ न्यना व मिजंम्हेसिनं कपा स्यंका धाल—"व 'नमस्ते' धैगु पस गन दु ले?" थ्व खँ न्यना धोंमा लागि चाल। गज्याम्ह ह्वांज्यो नापलात धै थें। अय्नं भचा ज्ञायूत्र लिस बिल—"व हे तपुलि धुकूया न्ह्योनेसं का!" थ्व खँ न्यना मिजंम्ह त्वलय् जुल। भचा मक्वासे नं च्वं हल। अय्नं लिसा काल—"व निगुलिं पसत गन ला ले धोंमा?" धोंमां इसिचाया म्हुतु बेक्वयेका धाल—"चुलिंचू ला ख नि!"

प्रस्तुतकर्ता—
हरिशंकर रंजितकार

का॰मे॰अ॰ द॰ नं॰ १६३/२५३

छाकू— नेपाल प्रेस, ५९८ शुक्रपथ, कान्तिपुर